

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Katedra sinologie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Bc. Klára Kutílková

Čínská žena z nejnižší společenské vrstvy na konci císařství a počátku moderní doby

Underprivileged Chinese woman in late Qing and early Republican period

Praha, 2023

Vedoucí práce: prof. PhDr. Olga Lomová, CSc.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18. ledna 2023

Bc. Klára Kutílková

Poděkování:

Ráda bych zde poděkovala vedoucí této diplomové práce prof. PhDr. Olze Lomová, CSc. za odborné a trpělivé vedení, její cenné rady a také za pomoc při volbě tohoto tématu.

Abstrakt

Diplomová práce se zaměřuje na to, jak se změnil život žen nejnižší společenské vrstvy v době pádu císařství a po nástupu Čínské republiky a jejích modernizačních snah. Hlavním pramenem je „autobiografie“ staré paní Ning, kterou zaznamenala americká misionářka Ida Pruitt. Na základě toho pramene je představen způsob života „tradiční“ ženy v Pekingu, její zaměstnání, hodnoty, které vyznává, pohled na svět, včetně setkávání s různými zaměstnavateli, a také její pohled na emancipaci žen mladší generace. Tyto skutečnosti jsou vsazeny do historického kontextu (role ženy v tradiční společnosti, dobové společenské změny v perspektivě postavení žen) a zejména do kontextu diskurzu Májového hnutí. Vedle sekundární literatury je v této části práce zohledněna také Lu Xunova povídka *Novoroční oběť* (*Zhufu* 祝福). Součástí práce je rovněž představení autorky analyzované biografie, okolnosti vzniku jejího díla a zamyšlení nad autentičností tohoto ojedinělého pramene. Cílem práce je analyzovat, jak biografie zobrazuje život pracující ženy v Číně a změny v mladších generacích.

Klíčová slova:

Genderové problémy v tradiční Číně, Ida Pruitt, pracující ženy, emancipace žen, Májové hnutí, misionáři v Číně

Abstract

The diploma thesis focuses on how the lives of women of the underprivileged social class transformed during the fall of the empire and after the accession of the Republic of China and its modernization endeavors. The main source is the "autobiography" of old Mrs. Ning, which was recorded by the American missionary Ida Pruitt. Based on this source, it presents the way of life of a "traditional" woman in Beijing, her job, the values she professes, her view of the world, including meetings with various employers, and also her view of the emancipation of younger women. These facts are set in the historical context (the role of women in traditional society, in that period of time contemporary social changes in the perspective of the status of women) and especially in the context of the discourse of the May Fourth Movement. In addition to secondary literature, this part of the thesis also takes into account Lu Xun's short story *New Year's Sacrifice* (*Zhufu* 祝福). The thesis also includes a presentation of the author of the analyzed autobiography, the circumstances of the origin of her work and reflections on the authenticity of this unique source.

Key words:

Gender issues in Traditional China, Ida Pruitt, working women, Women's emancipation, May Fourth Movement, missionaries in China

Obsah

1	Úvod.....	8
2	Tradiční čínská společnost	10
2.1	Postavení ženy v tradiční čínské společnosti.....	11
2.1.1	Pracující ženy.....	13
2.1.2	Role ženy v rodině	15
2.1.3	Role žen ve společnosti.....	16
2.1.4	Vzdělání žen	18
3	Reformní hnutí.....	20
3.1	Hnutí za novu kulturu	24
3.2	Obraz pracující ženy v období Májového hnutí	26
3.2.1	Novoroční oběť	27
4	Sociální reforma v pozdním období dynastie Qing.....	30
4.1	Představa o moderní ženě	31
5	Misionáři v Číně.....	34
5.1	Počátky misionářské činnosti v Číně.....	34
5.2	Vliv křesťanských misí na čínskou společnost.....	36
5.2.1	Vliv na vzdělání	37
5.2.2	Vliv na rodinný život	39
5.3	Pohled misionářů na čínskou společnost.....	40
5.4	O co misionáři usilovali.....	41
5.5	Ida Pruitt	43
6	Vznik autobiografie paní Ning	47
6.1	Autenticita „autobiografie“ z pera Idy Pruitt	48
6.2	Ohlasy na autobiografii paní Ning.....	50
7	Hlavní pramen - A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman.....	53
7.1	Část první – rodina.....	53

7.2	<i>Část druhá – ve službě</i>	55
7.3	<i>Část třetí – rodina</i>	56
7.4	<i>Zobrazení čínské pracující ženy v autobiografii</i>	62
	7.4.1 Dcera Mantze	63
	7.4.2 Vnučka Su Teh.....	64
7.5	<i>Střet nového a starého světa v autobiografii</i>	65
8	<i>Postavení ženy z nejnižší společenské vrstvy v diskursu Májového hnutí a v práci misionářů</i>	67
9	<i>Seznam použité literatury</i>	73
9.1	<i>Prameny</i>	73
9.2	<i>Literatura</i>	73

1 Úvod

Postavení žen je důležité téma pro výzkum historiků, kteří sledují proměny čínské společnosti od konce 19. století. Součástí změn čínské společnosti bylo měnící se postavení žen v souvislosti s počínajícím procesem modernizace.

Období 19. a 20. století bylo pro čínskou historii obdobím radikálních změn. Velkým tématem se stalo Hnutí za novou kulturu, které polarizuje starou a novou Čínu a mění náhled na tradiční čínskou společnost. Spolu s tím se také mění náhled i samotné postavení žen ve společnosti.

Většina literatury, výzkumů, zabývajících se proměňující se společností a postavením žen ve společnosti v době konce císařství, se zaměřuje na elitní vrstvy obyvatelstva, jen velmi zřídka se zaměřují na nízké společenské vrstvy a situaci obyčejných lidí. To souvisí i s nedostatkem pramenů, na jejichž základě by bylo možno do hloubky poznat život obyčejných lidí. Jedním z nich je biografie americké misionářky Idy Pruitt, na které zakládáme tuto práci.

Jedná se o „autobiografii“ paní Ning – *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman*, kterou nicméně nepsala sama paní Ning, ale podle jejího vyprávění zaznamenala, americká misionářka Ida Pruitt působící v Číně převážně v období 20. a 30. let dvacátého století. Ida Pruitt převyprávěla autentický příběh negramotné ženy pocházející z nejnižší společenské vrstvy v období radikálních změn v Číně, na pozadí turbulentních událostí, kterými si čínská společnost procházela na konci císařství a počátku republiky. Publikace byla poprvé vydána v roce 1945 nakladatelstvím Yaleovy University, v Číně a na Taiwanu vyšla přeložena do čínštiny až o několik desítek let později.

Autorka se celý svůj život věnovala sociálním pracím a charitativním činnostem za účelem pomoci čínskému lidu z nízkých společenských vrstev žijící v chudobě. Prostřednictvím protagonistky zmiňované autobiografie nahlédneme na život chudé prosté ženy, která vyrůstala v tradičních hodnotách čínské společnosti z doby před počátkem modernizačních snah podle západního příkladu. Během svého života se paní Ning setkala s mnoha výzvami i novými možnostmi, které z části přinášeli také do Číny přicházející misionáři. Ti významně ovlivnili čínskou společnost právě v tomto období. Pro tuto práci je tato publikace relevantní především z toho důvodu, že, jak doložím, podává autentický obraz prosté ženy v období sociálních změn v čínské společnosti a dává nahlédnout na způsob jejího každodenního života, včetně jejího zaměstnání a nového postavení ve společnosti. Jedná se o

konkrétní životní příběh jedné osoby, která pro sebe a svou rodinu v období radikálních změn dokázala zajistit mnohé možnosti a otevřela jim cestu k lepšímu životu, v níž zásadní roli hrál přístup ke vzdělání.

Druhým důležitým pramenem pro tuto práci je systematický sociologický průzkum Sidneyho D. Gamblea – *Peking: A social survey*, který se zabývá životem sociálně slabých vrstev. Sidney Gamble byl americký sociální pracovník a iniciátor prvního sociologického průzkumu v Číně, přičemž oblast jeho výzkumu se zaměřuje na hlavní město Číny. Sidney Gamble také ve svém průzkumu ve velké míře zohledňuje přínosy misionářů pro čínskou společnost. Misionáři v této době hráli velice významnou, přestože velmi často opomíjenou, roli v transformaci čínské společnosti. Prostřednictvím tohoto průzkumu posoudíme, do jaké míry příběh paní Ning zapadá do dat shromážděných na základě sociologického výzkumu.

Jak už bylo výše zmíněno období konce císařství a počátku Čínské republiky bylo plné radikálních změn. Ty v ideové rovině ve vyhraněné podobě rozvinulo Májové hnutí. Intelektuálové Májového hnutí se snažili poukázat na nesvobodu a bezvýchodnost čínské tradiční společnosti a vyslovit soud o čínské zaostalosti. Jedním ze symbolů neutěšeného stavu čínské společnosti se stala také prostá žena, prostřednictvím obrazu její nesvobody a těžkého údělu intelektuálové a reformátoři poukazovali na zaostalost čínské společnosti. Jedním z reformátorů, který vnímal prostou ženu jako symbol nutnosti změn, byl Lu Xun 鲁迅. Výrazná postava Májového hnutí Lu Xun ve své povídce *Zhufu* 祝福 vypráví tragický příběh chudé, nevzdělané a všemi ustrkované ženy a skrze něj hovoří o potřebě radikální přeměny společnosti. V jeho povídce je právě tato prostá žena symbolem čínské zaostalosti.

Součástí této práce bude porovnání konstruovaného životního příběhu hlavní hrdinky Xianglin Sao, tedy snachy Xianglin – postavy se symbolickou platností, s autentickou výpovědí jedné osoby – staré paní Ning. Ida Pruitt se na rozdíl od Lu Xuna snaží pouze zachytit jeden konkrétní příběh, život ženy pocházející z neprivilegovaných vrstev čínské společnosti, která žije na pozadí turbulentních změn. Jeho prostřednictvím ukazuje mnohem smířlivější postoj k čínské tradici, ale také projevuje více optimismu než Lu Xun co se týče možnosti společenských reforem a lepší budoucnosti pro příští generace.

2 Tradiční čínská společnost

Tradiční čínská společnost, společnost, jak se vyvíjela před tím, než na konci 19. století začala vstřebávat podněty přicházející ze „Západu“¹, byla hierarchizovaná, existovaly v ní normy způsobu života a chování, přičemž tyto normy společnost po dlouhá staletí upevňovaly. Základní jednotkou, s níž byl jedinec spojen, byla patriarchální rodina. Tuto základní jednotku čínské společnosti strukturovaly také principy realizované v širší společnosti nad rámec rodiny, hlavním principem je potom princip hierarchičnosti. Hierarchičnost celé čínské společnosti pak byla odvozena a budována po vzoru hierarchičnosti rodiny.

Mezi další významné principy nepochybně patřila oddanost dětí rodičům (*xiao* 孝) a podřízení mladšího bratra staršímu (*ti* 悌). Nadřazené postavení starších v tradiční rodině potom doplňovala i nadřazenost mužů nad ženami. Postavení žen bylo jedním z projevů hierarchické povahy celého společenského uspořádání v Číně. Přičemž muž a žena jsou v kosmologickém pojetí oba důležití a vzájemně se doplňují, avšak ženě byla od přírody přisouzena pasivita. Na tomto ideologickém základě pak vznikaly modely pro chování žen ve společnosti, modely pasivity a poslušnosti (Fairbank 2010: 28). Nízké postavení žen v čínské společnosti je zmiňováno v mnoha moderních pojednáních o systému čínské rodiny².

Jedním z důležitých témat, kterých se čínská společnost začala dotýkat v období konce 19. století, bylo téma postavení žen ve společnosti. Nerovnost mezi muži a ženami provázela čínskou společnost po mnoha staletí. Jak uvádí Bret Hinsch, postavení žen ve společnosti, období dynastie Qing bylo pro ženy nejvíce represivní. Abychom porozuměli podřízenému postavení žen ve společnosti, je nejdříve potřeba porozumět čínské společnosti založené na konfuciánských tradicích, jelikož právě konfuciánství primárně ovlivňuje čínskou společnost až do 20. století.

Existuje několik důležitých vztahů, přičemž většina těchto vztahů je založena na rigidním chápání hierarchie, kde moc a autorita mezi dvěma stranami je pevně identifikována. Příkladem takového vztahu je vládce a ministr, otec a syn, mladší a starší sourozenec, nebo také manžel a manželka. Od ideálních manželek v konfuciánské společnosti se očekává, že budou poslušné vůči svým manželům a jejich místo je výhradně v rámci rodiny. V rodině byly ženy

---

¹ Jedná se o široký pojem, který zahrnuje státy Evropy, Ameriky i Oceánie, které pojí podobné kulturní i společenské rysy. Přísně vzato nivelizuje někdo dost výrazné rozdíly, v perspektivě čínské společnosti na počátku modernizace však byl vnímán právě takto nerozlišeně. V tomto smyslu bude užíváno i v této diplomové práci.

² O poslušnosti a nízkém postavení žen se ve svých publikacích *Women in Imperial China* a *Women in Qing China* zmiňuje Bret Hinsch, profesor na Fo Guang University na Taiwanu.

po celý svůj život podřízené mužům a zaujímaly nízké příčky v rodinné hierarchii (Hershatter 2007: 52).

Dalším důležitým vztahem byla poslušnost dítěte vůči rodičům, tzv. xiao. Tato hluboko zakořeněná hodnota, zpravidla překládaná jako *synovská oddanost*, se ale týkala také dívek, stanovila úctu k rodičům, starším a předkům. Má kořeny ve starověku a důležitou součástí ideologie čínské společnosti se stala za dynastie Han. Podle tohoto modelu by měla také žena v mládí bezvýhradně poslouchat rodiče, avšak po sňatku musí přenést svou poslušnost a věrnost na vztah ke svému muži. Pokud muž zemřel, měla se podřídit nejbližšímu mužskému příbuznému, tedy svému nejstaršímu synu. Po dva tisíce let toto pojetí ctnosti také pomáhalo udržovat patriarchální společenský řád v Číně a ženy byly učeny, aby považovaly *synovskou oddanost* jako zdroj ctnosti. Zdravý manželský vztah byl velmi důležitý také pro výchovu a výuku syna. Ženě byla přisouzena jako hlavní životní role snachy a matky, měla se starat o děti a domácnost, poslouchat tchýni, avšak nevycházela na veřejnost a nepředpokládalo se, že by mohla pracovat mimo domov (Hershatter 2007: 52).

Velmi významnou roli v čínské rodině zaujímal kult předků, který vyjadřuje ve vztahu živých a mrtvých nepřetržitou existenci rodiny, jako základní sociální skupiny. To jen poukazuje na důležitost rodiny jakožto silné jednotky a odpovědnost či závislost dětí vůči svým rodičům. Mladší generace mužů obětují zesnulým generacím, proto by každá generace měla přivádět na svět mužské potomky (Baker 1979: 90).

2.1 Postavení ženy v tradiční čínské společnosti

Fu zhe, fu ye, fu yu jiashi, shi ren zhe ye „ 妇者，服也，服于家事，事人者也 “ (Sun 2012: 20), tato slova interpretují ženskou roli v tradiční společnosti. V českém překladu jako „Žena je služebnicí, služebnicí rodinných záležitostí, služebnicí ostatních“ – ženy se podřizují ostatním a mají podléhat rodinným záležitostem. Ačkoliv byla tato ortodoxní etika široce prosazována a hluboce zakořeněna ve smýšlení čínské tradiční společnosti, velmi často se jedná pouze o ideální způsob života žen.

Po celá staletí byly ženy byly vychovávány k tomu, že jejich hlavní povinností je vykonávat domácí práce, vařit, starat se o domácnost a děti. Společenský řád určoval hodnoty, které by měla žena ctít a dodržovat. Žena měla být poslušná vůči svým rodičům, neodmlouvala

v záležitostech domluvených sňatků. Podněcování ženy ke sňatku bylo tedy mimo kontrolu ženy, tento proces byl řízený jejími rodiči, případně také rodiči jejího budoucího manžela. Ženy byly v záležitostech manželství nuceny zaujmout statickou roli, jejich a rodiny měly v tomto ohledu větší moc než jakou měly ony. Součástí praxe uzavírání sňatků byla nutnost vybavit nevěstu věnem a naopak požadavek na zásnubní dary ze strany budoucího manžela, který lze označit za formu „kupování nevěst“. Zejména na venkově byla také rozšířená praxe dětských nevěst, které přicházely do rodiny manžela ještě v době jeho dětství a pomáhaly tam vykonávat domácí práce od útlého věku.

Nicméně ani muži neuzavírali sňatek z vlastní vůle, ale podle rozhodnutí rodičů. Tato pozice byla podporována konfuciánskou etikou s konfuciánským chápáním rodiny jakožto základní jednotky a řídicího principu celé společnosti, proto povaha tohoto systému upírala svobodu jednání v životech žen po celá staletí, zejména pak v době dynastie Qing.

Podřízenou roli žen v manželství a ve společnosti symbolicky vyjadřovala specifická kulturní praktika – svazování nohou. Je spojen se snahou žen zkrášlit se, avšak způsobem, kterým jim ztěžoval chůzi, jelikož celé svazování spočívalo v tom ohnout prsty tak, aby byla noha užší a klenutá. V pozdějších letech se tato tradice se rozšířila po severní a střední Číně a později se také rozšířila do všech společenských tříd, byť původně se jednalo o zvyk žen z vyšších společenských vrstev. Matky svým dcerám již odmalička svazovaly chodidla dlouhými proužky látky, aby jim nevyrostla a věřily, že dosažení tohoto ideálu krásy jim zajistí větší šance na dobrý sňatek a rovněž se jim lépe sháněl ženich pro dcery. Jelikož se malé nožky staly symbolem pŕvabu, byly ženy již od dětství vystavovány svazování nohou a domnívaly se, že je tento krok důležitý pro jejich sociální mobilitu a bezpečí v rámci rodiny, neboť údajně jediným způsobem, jak si ženy mohly zvýšit své společenské postavení, bylo zajistit si sňatek s vysoce postaveným mužem. Tento zvyk přetrvával po dlouhá staletí až do konce 19. století, zrušen byl císařskými edikty v roce 1902, nicméně i přesto v některých oblastech Číny, zejména na venkově, tento zvyk přetrvával i hluboko do 20. století. Vedlejším účinkem svazování nohou bylo to, že těsněji spojovalo ženy s jejich manželstvím a domovem. Přesněji řečeno, zmrzačené nohy ženy omezovalo v pohybu, tato praxe jim bránila jejich schopnosti vykonávat práce závislé na mobilitě, tudíž ženy raději trávily více času doma staráním se o domácnost (Hinsch 2022: 148).

Další kulturní praxí, jež souvisela s manželstvím v době dynastie Qing, byl nepochybně konkubinát. Důležitým principem ženské sexuality je zachování cudnosti. Vysoce regulované postavení manželek v období dynastie Qing mělo za následek mnohoženství. Vztah mezi manželem a manželkou se od vztahu konkubíny a manžela liší stejnou odpovědností za rituály

a závazky, zatímco závazek mezi manželem a konkubínou je mnohem slabší. Jediná situace, ve které mohla konkubína dosáhnout v rodině zvýšeného postavení, byla, pokud se stala matkou jediného mužského potomka. Podle tradičních norem pak manželky převzaly odpovědnost za všechny děti v domácnosti. Nicméně i konkubíny si mohly uzurpovat moc v domácnosti, zvláště pak, pokud díky nim do rodiny přibyl mužský potomek. Přítomnost vedlejší ženy v rodině měla různé souvislosti, nejen produkce potomka, ale také pracovní síla v rodině (Hershatter 2007: 24).

2.1.1 Pracující ženy

Za dynastie Qing, bez ohledu na ideál manželky a matky plně zaměstnané péčí o rodinu, se ženy věnují také výdělečným činnostem. Mnohé ženy se věnují rukodělným pracím jako je například šití a vyšívání. Šijí nebo přešívají na zakázku, kterou jejich muži později dodávají zákazníkovi. Jejich domácí výroba představuje významný podíl na příjmu domácnosti. Kromě toho ale také existují ženy, které pracují mimo domov. Tyto ženy jsou často stigmatizovány, protože porušují společenskou etiku a veřejně vystupují ve společnosti. V 60. letech 19. století zahraniční obchodníci v Číně zakládali továrny v obchodních přístavech a velkovýroba narušila dosavadní ekonomický vzorec Číny. Mnohá řemesla a postupný domácích rukodělných prací zapříčinilo to, že mnoho žen přišlo o své výdělky, jež tvořily zásadní význam pro příjem rodiny. To je na druhé straně ale vedlo k tomu, že odcházely pracovat do nově zakládaných továren (Sun 2012: 21).

Později, aby se ušetřilo na náklady, začaly některé zahraniční továrny najímat ženy jakožto levnější dělnice. Tyto továrny pak mohly ženám vyplatit menší mzdu. Po roce 1870 v Číně vzrostly soukromé podniky jako je textil, výroba hedvábí a papíru a počet dělnic se značně zvýšil (Sun 2012: 21). I přesto, že zaměstnaných³ žen v tomto období bylo ještě velice málo. Později, s rozvojem průmyslu se míra zaměstnanosti žen zvýšila (Sun 2014: 52).

Ekonomické podmínky v pozdních období dynastie Qing postavily ženy před novou výzvou, ale také jim poskytly nové příležitosti. Kvůli narůstajícímu počtu obyvatel, kteří se živili obděláváním půdy, nebyl dostatek půdy pro všechny a mnoho rodin se ocitlo v chudobě. Tak se stalo, že mnoho žen, zejména žen z nižších společenských vrstev bylo okolnostmi donuceno pracovat. Pokud bychom se ohlédli na situaci žen z nejnižší společenské vrstvy, tyto ženy velmi často vykonávaly různé práce, aby mohly přispět do rodinného rozpočtu. Některé ženy také pracovaly z domu, kde tkaly nebo vyšívaly na zakázku, kterou poté muž předal, aby žena

---

³ Tedy žen zaměstnaných v továrnách a podnicích, nikoliv žen, které práci vykonávaly v prostředí domova.

nemusela vycházet z domu. V některých případech byly také ženy těmi jedinými, kdo do rodiny přinášel výdělek, byly nuceny uživit své muže, kteří se z různých důvodů nebyli schopni o svou rodinu dostatečně postarat. V tomto ohledu se reálná životní zkušenost se rozchází s normami tradiční společnosti.

V této době se výroba a obchod stávají více a více sofistikovanější, což umožňuje bohatým ženám z privilegovaných vrstev přístup k novému spotřebnímu zboží, jenž bylo dříve považováno za luxus. Nyní se stávalo dostupnější pro elitní vrstvu obyvatelstva a hlavními zákaznicí se staly zejména manželky prosperujících obchodníků a bohatých úředníků. Jejich poptávka se stále zvyšovala, což ale velice napomohlo k faktu, že se privilegovaná žena stávala ekonomicky důležitější, čímž také vzrostla její možnost obhájit své společenské postavení (Sun 2014: 52).

Pokud bychom se ale podívali na postavení ženy z nízké společenské vrstvy, možnost samostatně vystupovat měly tyto ženy pouze zřídka. Nicméně, jak dokazuje mnohé studie, i žena z nejnižší společenské vrstvy má možnost vlastního výdělku, je schopna zajistit sebe i svou rodinu. I přesto, že pracovních příležitostí pro ženy nebylo z daleka tolik jako pro muže, jak dokládá Gambleova studie, mnoho žen v Pekingu si dokázalo přivydělat v továrnách na bavlnu, továrnách na cigarety či zápalky, tkaly hedvábí nebo koberce (Gamble 2011: 261). Čím dál více žen také pracovalo v rodinách jako služebné nebo jako chůvy. Ve velkých městech měly ženy více pracovních příležitostí, některé z nich pracovaly také v tiskařských dílnách nebo v textilních továrnách. Lze si tedy povšimnout, že s rozvojem průmyslu a obchodu a velkých měst oproti minulým staletím mají ženy čím dál více příležitostí pracovat mimo domov a pro společnost se tento fakt stává čím dál přijatelnější. Dříve byly činnosti jako je tkaní, předení, vyšívání nebo krejčovství považovány za jedny z nejdůležitějších druhů ženských prací, které ale vykonávaly výhradně izolované ve svých domácnostech.

Nicméně s rozvojem průmyslu a obchodu spolu s přítomností zahraničních firem a dovozem nových technologií, vstoupili do tohoto oboru také mužští řemeslníci. To mělo vliv na zaměstnanost žen, které v nově zakládaných továrnách pracovaly. Většina továren později najímaly převážně mužské pracovníky. Jedním z hlavních důvodů je také fakt, že mísení pohlaví na pracovišti se majitelům továren zdálo nevhodné. Ženy se na pracovišti pohybovaly ve stejném prostředí jako muži a vzhledem k tradičním hodnotám společnosti byla tato skutečnost vnímána stále jako nevhodná, jelikož dle mnohých konzervativních názorů ženě ubírá na ctnosti, a také proto, že fyzická práce ženy vystavovala jak nebezpečí, tak hanbě (Hershatter 2007: 53). Ženy se tak kvůli těmto názorům mohly na pracovišti cítit

nekomfortně a jen ženy, které byly ekonomickou situací nuceny, nebo ty, které se neobávaly tohoto společenského (ještě stále) ponížení, se vydaly do zaměstnání.

I přes výše zmíněnou situaci existovaly továrny, které upřednostňovaly ženské dělnice, jelikož byly v některých činnostech zručnější a jelikož ještě stále nebylo takovým zvykem, aby byly zaměstnávány ženy, mohli si jejich zaměstnavatelé dovolit snížit jejich mzdu. a proto jejich mzdy tudíž nedosahovaly takové výše jako mzdy mužských dělníků. Ženy se ale stávaly čím dál kvalifikovanějšími a žádanějšími, především pak v textilním odvětví (Sun 2014: 52).

2.1.2 Role ženy v rodině

V tradiční společnosti byla subjektivita žen byla po dlouhá staletí potlačována. Od raných dob byli muži v Číně považováni za jádro rodiny a ženské role se jim po staletí přizpůsobovaly – v mládí otcům, později svým manželům, poté synům a pokud ovdověly, tak synům, mnohdy i svým tchánům. Jejich život se odvíjel od toho, jakou roli ve společnosti zrovna zastávaly. V průběhu života se jejich role postupně měnily. Nejdříve se jednalo o roli poslušné dcery, později, po domluveném sňatku, se jednalo o roli nově příchozí ženy do cizí domácnosti a později o roli matky, která, pokud se očekávání vyplnila, porodila vytouženého syna. Jedním z důvodů jenž zapříčinil preferování mužských potomků bylo nepochybně to, že rodina po sňatku syna získala další ženu do domácnosti, což znamenalo také vyšší respekt matky, jakožto tchýně. Co se týká nově příchozí ženy do rodiny, ve většině případů musela mlčky snášet nelehké zacházení a ponižování ze strany svého muže nebo tchýně (Ebrey 1991: 250).

Nejtěžší životní fáze pro ženu bylo období bezprostředně po svatbě, kdy musela téměř přerhat své dosavadní vazby se svou rodinou nebo komunitou ve svém rodném městě či vesnici, a jakožto dospívající žena vstoupila do sňatku, který domluvili její rodiče, mnohdy také prostřednictvím nějaké další osoby – dohazovače nebo dohazovačky. Ve většině případů si tedy žena svého manžela nevybírala, vdala se díky domluveného sňatku, který zajistili její rodiče. Mnohé studie zaměřující se na život žen v období dynastie Qing uvádějí příklad takové ženy, která postrádala postavení v nové rodině, láskyplný vztah s manželem a také ochranu a útěchu ze strany svých nových (Hershatter 2007: 11). V nové domácnosti se dostala pod autoritu manžela a tchýně. Během vykonávání každodenních činností byla pod dohledem své tchýně, která řídila práci žen v rodině. Ideální žena, kterou rodiče pro svého syna hledali, byla submisivní, poslušná, zdravá a pracovitá dívka, která nebude odmítat, rychle se podřídí autoritám v nové rodině a nebude v žádném případě ohrožovat vztah mezi synem a matkou.

Zatímco matky snily o učenlivých a pracovitých snachách, mladé ženy snily o sňatku s mužem, který už nebude mít matku (Johnson: 1985 14). Avšak poté, co se ženy staly samy tchýněmi se svou snachou zacházely podobným způsobem, jelikož i ony si tímto vzorcem prošly.

2.1.3 Role žen ve společnosti

I přes to, že ve společnosti existovaly v konfuciánských spisech ukotvené normy, kterými se měly ženy řídit, reálný život si vynucoval chování, které těmto normám ne vždy odpovídalo. Role ženy ve společnosti měla tedy mnoho podob. Jako příklad si vezměme roli ženy v manželství.

Mnohá manželství často odporovala konvenčním očekávání. I ženy se chovaly odlišně v závislosti na okolnostech. Ku příkladu ženy mužů obchodníků měly častokrát na starosti záležitosti, které byly považovány primárně za mužské, nicméně v nepřítomnosti svých manželů si ženy musely poradit samy. Některé ženy také pomáhaly manželovi s prací, nicméně společenská praxe ne vždy odpovídala ideálním normám (Hinsch 2022: 46). Velkou roli hrálo, za jakého muže byla žena provdána. Rodiče začali s hledáním vhodného muže již ve velmi útlém věku své dcery, chtěli si být jistí, že svou dceru provdají za pracovitého, spolehlivého muže. V chudších rodinách byl důležitý ekonomický rozměr sňatku, rodiče spoléhali, že se budoucí manžel spokojí s malým věnem a zároveň také, že ženu uživí, což bylo důležité pro ekonomický potenciál rodiny. Zároveň požadovali za nevěstu zásnubní dary. Sňatek byla do značné míry obchodní transakce. Nevěsty vždy odcházely do rodiny manžela a jejich rodiče, pokud měli syna, potřebovali pro něj peníze na zásnubní dary pro jeho vlastní nevěstu. A pokud syna neměli, dar od ženicha byl příspěvek pro jejich zabezpečení. Ve spoustě případů rodiče využili pomoc dohazovače nebo dohazovačky, kteří za ně našli vhodné adepty. Pokud se žena dobře provdala, nemusela se starat o manželovo zaměstnání, pouze zastávala práci v domě a později se starala o své děti.

Mnoho žen bylo finančně závislých na svých manželech, což mužům umožnilo nad nimi dominovat. Pokud jde o právní moc, jednou z největších rozdílů mezi mužem a ženou byla možnost a přístup k rozvodu. Možnost ukončit manželství byla vyhrazena pouze muži a manželka či její rodina k tomu musely přistupovat pasivně. Žena po své svatbě obdržela věno, které jí zůstalo a v případě rozvodu si žena si mohla legálně část svého majetku ponechat. Velkou otázkou však byla situace žen po smrti svých mužů. Konfuciánská morálka na ženu naléhala a zakazovala, aby se žena během smutku znovu vdala, v ideálním případě by vdova neměla vůbec do dalšího manželství vstupovat a měla by zůstat cudná. Vdova se buď mohla

znovu vdát, přičemž by tak přišla o svoji cudnost, nebo zůstat věrná svému muži i po své smrti. Ve společnosti byla cudnost vdov považována za jednu z hlavních ctností. Požadavek na cudnost žen se vyprofiloval již za dynastie Ming. Za dynastie Qing byl koncept sociální cudnosti ještě posilován. Většině žen však v takovém případě chyběly dostatečné ekonomické zdroje, proto se obvykle z nutnosti znovu vdaly. Pouze menšina majetných žen si mohly dovolit vzdát se druhého manželství. Dalším velkým důvodem byl fakt, že žena by měla právo na část svého majetku, alespoň takového, který jí byl dán věnem do společného života se svým manželem. Rodina pozůstalého manžela by tak o tuto část majetku přišla a tudíž nepodporovali ženu v tom, aby vstoupila do druhého manželství (Hinsch 2022: 46).

Už za raného období dynastie Qing existovaly instituce, státem založená charitativní sdružení, jejichž záměrem bylo pomoci nejen chudému obyvatelstvu, ale také pomoci vdovám. Ačkoliv účelem pomoci bylo zachovat společenskou morálku, svou roli sehrálo také ulehčení nešťastným ženám a osamělým vdovám. Tyto instituce organizovaly ženy do humanitárních činností a zapojovaly je do manuálních prací, jejichž výchozím účelem bylo umožnit ženám pevněji „střežit“ svoji takzvanou cudnost (Sun 2012: 66).

Již od starověku bylo společností vyžadováno, aby se pohlaví odlišovala ve vzhledu a chování. Děti odlišovaly v úpravě zevnějšku a vystupování podle pohlaví. V dětství si velmi často dívky a chlapci spolu hráli, ve věku sedmi nebo osmi let se rozdělili a až do dospělosti trávili většinu času odděleně. Také v domácnosti měly ženy své oddělené prostory a dokonce i chudé domácnosti se snažily udržet určitou míru oddělení. Izolace žen potom utvářela jejich pohled na svět. Pokud bychom se podívaly do dávné historie, segregace pohlaví začala jako zvyk společností, jejichž každodenní zvyky oddělovaly muže a ženy od sebe téměř po většinu dne. Takovéto oddělení s sebou také přinášelo mnohé problémy. Jedním z takovýchto problémů bylo přímé jednání žen s muži, ženy se necítily komfortně při rozhovoru s muži, ať už šlo o pracovní úkoly nebo také o lékařská vyšetření. Ženy měly často potíže s vyhledáním lékaře, obávaly se, že by se lékař během diagnostiky dotkl či pouze díval na jejich těla. Mnoho žen se tedy dobrovolně vyhýbalo lékařskému vyšetření, jelikož se domnívaly, že to není v souladu jejich cudností a ctností (Hinsch 2022: 117).

Velkým společenským problémem v období úpadku dynastie Qing se také stal prodej žen. Bídne podmínky společnosti přinesly ženám sociální znevýhodnění o v tomto ohledu. V době hladomoru a vážné chudoby se prodej dcer zdálo být nevyhnutelnou volbou mnoha lidí z nejnižší třídy. Je známo, že mnoho dcer bylo v období hladomoru takto prodáno, podle Gambleova průzkumu z roku 1921 se obvyklá cena za dívku ve věku 6-7 let se pohybovala

okolo 200 dolarů, přičemž při velké bídě se dívky prodávaly i za mnohem méně, pokud to pro ně znamenalo příslib jídla a oblečení. Mladé dívky byly prodávány jako konkubíny, do nevěstince, do divadel nebo také jako domácí „otrokyně“, tedy služky (Gamble 1921: 252).

2.1.4 Vzdělání žen

Jedním z problémů, se kterými se čínská společnost v období konce 19. století potýkala, byl problém vzdělanosti žen, vzdělání také úzce souviselo s možnostmi žen vykonávat zaměstnání.

I přesto, že žen na pracovištích stále přibývalo. Stále se ještě v porovnání se zaměstnaností mužů jednalo o velice malá čísla. Jedním z důvodů malého množství zaměstnanosti žen byla právě obrovská zaostalost žen ve vzdělání. Jednou z cest k novým pracovním příležitostem, zvýšení společenského statusu a emancipaci bylo právě vzdělání. V období dynastie Qing vzdělání pro většinu čínských žen spočívalo v učení se manuálních úkonů jako je vaření, starání se o děti, úklid, šití, předení a tkaní. Musely se také naučit, jak se chovat v souladu se společenskými normami. Pozorováním lidí kolem sebe pochopily, jak by se měly chovat v různých situacích. Privilegovaným ženám se dostávalo domácí vzdělání, učily se číst a psát a dalším dovednostem, avšak u venkovských žen a žen z nižších vrstev obyvatelstva bylo vzdělání jen velmi výjimečné. I přesto, že většina žen neuměla číst ani psát, míra ženské gramotnosti byla po staletí na vzestupu a počet vzdělaných žen se během éry Qing dále zvyšoval (Hinsch 2022: 24). Navzdory všem výhodám, které nepochybně vzdělání žen přinášelo, se v čínské společnosti nacházeli tací, kteří se vzděláním pro ženy striktně nesouhlasili. Obávali se, že by studium ženy odvedlo od jejich primárních povinností, jako jsou domácí práce a starost o rodinu, a svedlo tak jejich pozornost od „důležitějších záležitostí“, především z hlediska rozdělení rolí v patriarchální společnosti. Vzdělání u ženy nicméně mohlo mít i svou hodnotu, zejména potom ve vyšších společenských třídách. Jelikož vzdělaná matka později vyučovat svého syna, aby mohl později dosáhnout vyššího vzdělání a poté dokonce úřednického postu. V období 17. až 19. století narůstá počet vzdělaných žen, básnířek, které se věnují literatuře a jsou mužskou společností dokonce oceňovány. Nicméně i přesto se někteří muži vzdělaných žen obávali, domnívali se, že by se žena stala kritičtější, mohla by jim odporovat v různých ryze mužských záležitostech a dostatečně by se nevěnovala svým ženským povinnostem (Hinsch 2022: 92).

Důležitou roli v životě mnoha žen hrálo také náboženství. I přesto, že se vliv náboženství v průběhu staletí výrazně snížil, světská vzdělanost zastínila náboženskou výchovu, mnoho žen svatá místa navštěvovalo. Velmi často byl také hlavním důvodem odchod z domu,

vykonat obřad v klášteře ženě přineslo vhodnou záminku strávit pár chvil mimo zdi svého domova, venku byly konfrontovány s množstvím nových zkušeností, které obohatily jejich každodenní všední životy a poskytly jim cenné znalosti. Díky náboženství ženy získaly širokou škálu možností, jak se dozvědět o světě mimo jejich domov a později také o světě mimo Čínu (Hinsch 2022: 111).

Spolu s tím, jak se začala čínská společnost seznamovat s novými institucemi a jiným způsobem života na Západě, byly i ženy čím dál více přitahovány novými situacemi, rády se dozvíдалy nové věci nad rámec jejich všedního života a běžných zkušeností, s nimiž se setkávaly denně během vykonávání obvyklých domácích prací. Čím dál více se zajímaly o kulturní a společenská dění v jejich městech. Po dlouhá léta trávily ženy čas především doma, staráním se o své domácnosti. Postupně stále více žen opouštělo svá domácí prostředí a využívaly příležitosti ke společenskému životu, který se jim v pomalých fázích naskýtal. Ženy, především ze vzdělaných úřednických vrstev společnosti, začínají opouštět domácí sféru a hledají způsoby, jak a kde by mohly využít svůj talent, vyjádřit svůj názor a naplánovat si vlastní životní cestu (Hinsch 2022: 173). Avšak ještě stále berou v potaz společenské standardy, jež určovaly společnost po mnoho staletí.

Podle toho, jak uvádějí mnohé moderní publikace současných historiků, bylo období dynastie Qing ve srovnání s pozdějším obdobím čínské historie pro ženy nejvíce represivní, charakterizované silnou společenskou a morální kontrolou (Hinsch 2022: 23). Nicméně dle dobových sociálních průzkumů se společnost, zvláště pak v závěrečné období dynastie Qing, začíná více otevírat, přináší ženám mnoho postupných změn, nové výzvy, ale především také nové příležitosti v mnoha oblastech jejich života, například v oblasti vzdělání a pracovních příležitostí. Ženy se čím dál méně obávaly vystupovat na veřejnosti, začaly se stále více zajímat o vnější svět a o vzdělání ať už pro ně samotné nebo pro jejich děti. Společnost postupně začíná přehodnocovat každý aspekt ženské identity. Postupně se také začal měnit pohled společnosti na život ženy, zejména ve městech. Nová generace intelektuálů čím dál více se zdůrazňuje její subjektivitu a usiluje o ženskou emancipaci. V literatuře se zároveň na ženu a její dosavadní postavení ve společnosti začíná také nahlížet jako na pomýlenou oběť společenského řádu. Zvláště v posledních letech dynastie Qing v čínských dějinách dochází pod vlivem obecnějších společenských změn probíhajících pod vlivem setkání se Západem, k radikálnímu odklonu od norem vládnoucí konfuciánské morálky směrem k rovnoprávnější roli žen (Hershatter 2007: 39).

3 Reformní hnutí

Ještě před smrtí císaře Qianlonga v roce 1799 si mnozí konfuciánští učenci začali uvědomovat závažnost problémů, kterým čelí dynastie Qing a celá Čína. Vzhledem ke zhoršující se situaci sociální stability a strnulosti systému státní správy, požadovali někteří z učenců, aby se věnovalo více pozornosti současným potřebám a administrativním problémům, aby se více uvažovalo nad budoucností Číny. Začalo se diskutovat zda v samotné konfuciánské tradici lze nalézt prvky, které povzbuzují ke změně. Jedním z problémů byl nekontrolovatelný populační růst, šíření korupce nebo také problémy spojenými s pokusy potlačit povstání Bílého lotosu⁴ a jiné rebelie. Ke všeobecnému neklidu způsobenému četnými povstáními na počátku 19. století se přidala také neblahá situace v čínských námořních vztazích, tedy vztazích se zahraničím reprezentovaným západními mocnostmi pronikajícími do Číny přes moře. Kontrast mezi přímořskou a vnitrozemskou Čínou se stále více prohluboval (Fairbank 2007: 222).

Po prohře v Opiových válkách byla Čína nucena podepsat množství nerovnoprávných smluv, čímž se proti své vůli ocitla ve slabším postavení proti západním mocnostem. Spolu s tím byla vystavena pronikání vlivu Západu, nejen v oblasti obchodu, ale také vlivu cizí kultury. Vedle tlaku mocností, které se snažily ze slabé Číny profitovat, se do země zároveň dostávaly nové poznatky, technologie, přírodní vědy, ale i způsob státní správy, šířilo se vzdělání a informace z mnoha oblastí, včetně medicíny atd. To vše postupně mělo také pozitivní vliv na to, aby se Čína zbavila ekonomické zaostalosti, politické slabosti a postupně i společenských hierarchií, včetně nerovnoprávnosti žen. Součástí smluvních vztahů se západními mocnostmi bylo otevření přístavů, jejichž centrem byly čtvrti cizinců, kteří si vymohli právo exterritoriality. Díky exterritorialitě byli cizinci imunní vůči čínskému právnímu dohledu a čínská suverenity byla do jisté míry omezena (Fairbank 2007: 236).

Qingský režim byl v polovině 19. století už velice oslaben rozsáhlými povstáními, a prohranými v Opiových válkách, později se rozmohl hlad a na území Číny řádily povodně. Tyto skutečnosti velmi otráslы prestiží dynastie. K těmto problémům, kterým musela dynastie Qing čelit, se přidalo velké povstání – Taipingské povstání v letech 1850 až 1864, které téměř svrhlo

---

⁴ Bailianjiao 白蓮教 byl název několika tajných společností v Číně. Povstání Bílého lotosu vypuklo roku 1796 jako protest proti způsobu vymáhání daní. I přesto, že se prvotní menší povstání dařilo likvidovat, ihned vypukla další, která odezněla až v roce 1804. Povstání mělo silné destruktivní dozvuky na panující dynastii (Fairbank 2007: 221).

panující dynastii⁵. Co do počtu obětí a finančních ztrát bylo toto povstání daleko rozsáhlejší než všechna předchozí. Jedním z mnoha faktorů, jež pomohly Qingům porazit Taipingy, byla pomoc cizinců, z velké části pomoc Britů (Spence 1999: 179).

Šedesátá léta 19. století byla pro Qingskou dynastii velice náročná, jejich schopnost vzdorovat zahraničním i domácím tlakům šla na úkor potřebných vnitropolitických reforem, které by zefektivnily státní správu, podnítily ekonomický rozvoj a posílily armádu. V roce 1861 došlo k palácovému převratu, k moci se dostalo nové vedení v čele s císařovnou vdovou Cixi jako regentkou a započalo období, které je nazýváno jako „restaurace“. Potlačení Taipingského povstání vneslo dynastii novou vitalitu, která představovala snahy konzervativních sil o změny. Do státních služeb se povolávali schopní a talentovaní muži, usilovalo se o reformy agrárního hospodářství. Zakládaly se zbrojovky na výrobu nových modernějších zbraní a překládaly se technicky zaměřené učebnice. Zakládaly se nové školy a byl zřízen úřad zodpovědný za zahraniční politiku, předchůdce ministerstva zahraničí – Zongli Yamen 总理衙门. I přes veškeré snahy a počáteční vitalitu procesu obnovy se nové qingské vládě nepodařilo překonat strnulost tradiční čínské společnosti. Historici považují za hlavní důvod neúspěchu vědomé ožívování dějin namísto obrácení perspektivy státu směrem k nové, světlejší budoucnosti (Fairbank 2007: 247). Během tohoto hnutí „sebeuposilování“, které se řídilo heslem: „*Čínské učení jako základ, západní učení pro praktické účely*“ (Zhongxue wei ti, xixue wei yong 中学为体, 西学为用), se do cesty stavěly různé překážky, především v podobě předpojatosti konfuciánských literátů a státních úředníků. Nesouhlasné postoje konzervativců také brzdily počáteční snahy o industrializaci. Konec 19. století byl pro Čínu obdobím mnoha průkopnických iniciativ, z nichž však velká většina nevedla k přelomovým změnám (Fairbank 2007: 253). Neúspěch „sebeuposilování“ se projevil také během čínsko-japonské války v letech 1894 – 1895, kdy čínská armáda podlehla japonskému vojsku, přestože byla vybavena moderními zbraněmi ze Západu. Drtivá porážka ještě více podkopala čínské národní sebevědomí, ale zároveň vedla část intelektuálních a politických elit k přehodnocení myšlenky „*čínské učení jako základ, západní učení pro praktické účely!*“ a k soustředění úsilí směrem k celkové transformaci společnosti, včetně jejího ideového základu – konfuciánství.

V druhé polovině 19. století docházelo ke stále intenzivnější intelektuální výměně s Evropou. Důležitými prostředníky nového vědění a poznání světa byli evropští a američtí

---

⁵ Povstání proti dynastii Qing, pod vedením křesťanského konvertity, který se prohlásil mladším bratrem Ježíše Krista a stal vůdcem nové sekty a založil vlastní stát ve snaze vytvořit novou, rovnostářskou a polovojsky organizovanou společnost vyznávající jeho učení. prosadit rovnost lidí a nahradit tradiční čínská náboženství za svoje vlastní učení, svéráznou formu křesťanství.

misionáři přicházejícími do Číny. Aby si reformní hnutí získalo větší podporu ze strany čínského obyvatelstva, bylo potřeba předložit důvody, proč Čína přijímá nové myšlenky ze Západu a přijímá nové vzorce navzdory konfuciánskému pořádku. Jedním z reformátorů, kterým na konfucianismu ale stále záleželo, byl Kang Youwei 康有为 (1858 – 1927). Jakožto konfuciánský učenec, svůj reformní program v moderní stát, jenž se vyrovnává s moderními poznatky přicházejícími do Číny, formuloval v duchu tradičních učenců. Dokonce obhajovat myšlenku, aby se z konfucianismu stalo organizované státní náboženství (Fairbank 2007: 265). Kang Youwei přicházel velmi často do kontaktu se západními vlivy. Jakožto čínský intelektuál konfrontovaný západními vlivy byl nucen přehodnotit celou kulturní tradici, a to počínaje Konfuciem (Cheng 2006: 589).

Stejně tak jako Kang Youwei se o radikální reformy zajímal také jeho žák – Liang Qichao 梁启超 (1873–1929). Spolu založili noviny, které se staly platformou pro reformní hnutí. Ve svých úvodnicích požadují práva pro lid, rozvoj moderního školství a reformu státních zkoušek a rovnost obou pohlaví. K těmto bodům přibyla také reforma, která by zakazovala vázat dívkám nohy (Cheng 2006: 591). Obhajovali odstranění i dalších tradičních společenských zvyků, jako byly dohodnuté sňatky nebo konkubinát. Prosazovali právo žen na vzdělání, domnívali se, že příležitost žen ke vzdělání je jedním ze základních úspěchů Číny v mezinárodním žebříčku. Liang Qichao ve svém eseji *O vzdělávání žen* 论女学 z roku 1897 se vyjádřil v tom smyslu, že vzdělání žen je nezbytným předpokladem pro „přežití“ Číny. Pro Liang Qichaoa a další vlastenecky naladěné intelektuály období konce dynastie Qing byla nerovnoprávnost žen jedním z hlavních problémů, kterým čelil zkorumpovaný mandžuský režim a domnívali se, že nelze řešit politické problémy a změny v čínské společnosti aniž by se nejprve nevyřešily křivdy, jež byly páčány na ženách po celá staletí (Hinsch 2022: 158).

V roce 1907 byl v deníku Tianyi 天义报⁶ publikován článek s názvem „论女子劳动问题“ (*Lun nüzi laodong wenti*), „*O problémech ženské práce*“, který do hloubky analyzoval životní situaci žen, jakou jsou prostitutky, služebné nebo konkubíny a dětské nevěsty. Autor tohoto článku Wei Gong 畏公 rozdělil tyto ženy do čtyř kategorií a poukázal na to, že i přesto, že jsou tyto kategorie odlišné, existuje jeden společný důvod jejich zotročení – problém obživy a v druhé řadě také problém nerovnoměrného rozložení společenského bohatství – bohatí zbohatnou a prostí lidé se stávají stále chudšími (Sun 2012: 26).

---

⁶ Časopis založený roku 1907 čínskými exulanty v Tokiu, kteří ve svých článcích podporovali ženskou emancipační hnutí. Časopis byl v roce 1908 japonskými úřady zakázán. (<https://www.kekeshici.com/lishi/jindai/171014.html>)

Dalším problémem společnosti, který jim později do jisté míry mařil jejich reformní snahy, byl problém rozdělení čínské společnosti do dvou vrstev – na vzdělanou elitu a nevzdělané obyvatelstvo. Nevzdělané obyvatelstvo vzdělaná elita vnímala jako podřízené a doufali, že elitářské skupiny dokáží navázat hlubší spojení s prostými lidmi.

Mnoho reformátorů označilo vzdělání za nejlepší způsob, jak zlepšit postavení žen ve společnosti. Liang Qichao doufal, že pokud se zvýší vzdělanostní úroveň žen, mohou ženy významně přispět k národnímu rozvoji. Jakmile by ženy získaly vzdělání, mohou se připojit k řadám reformátorů. Liang Qichao nařikal nad nevědomostí žen, jelikož věřil, že právě nevědomost je činí konzervativními, pasivními a také svárlivými, přičemž tyto vlastnosti jako matky předávají dalším generacím, čímž budoucí generaci kazí. Nevzdělané ženy dle tohoto přesvědčení se také nedokázaly dostatečně podílet na výrobě, což mělo podle jejich názoru brzdit rozvoj národního hospodářství. I přes to, že měly ženy stále více možností zaměstnání, nedostatek vzdělání a proškolení mohlo výrazně omezit jejich vyhlídky. Liang Qichao považoval vzdělání žen za základní předpoklad národní obnovy (Hinsch 2022: 158).

Koncem 19. století, v době zjevného selhávání dynastie qingského státu, neměla císařovna vdova Cixi jinou možnost než podniknout jistá opatření a nastolit změny. Podle doporučení svých rádců přišla tedy po fiasku boxerského povstání s řadou reforem, jejichž součástí bylo roku 1905 zrušení úřednických zkoušek, zřízení nového školského systému spolu s novým modernějším plánem výuky. Vzhledem k tomu, že dosavadní školy přijímaly většinou pouze mužské studenty, začaly se zakládat také zvláštní školy pro dívky. V roce 1907 vláda otevřela několik nových základních škol, které mohly navštěvovat dívky a vzdělávat se nyní i v jiných oblastech než byly domácí a ruční práce. Získat úplné vzdělání včetně toho univerzitního mohly ženy až po pádu dynastie Qing (Hinsch 2022: 159).

Ačkoliv se čínští intelektuálové dále často odvolávali na konfuciánskou tradici, byli nuceni svou ideologii stále přizpůsobovat novým a novým námětům, které do Číny proudily ze západu. Jak poznamenal Chang Hao a ve své knize parafrázovala Anne Cheng, „západní myšlenky a hodnoty působily jako jakýsi kulturní katalyzátor, neboť zdůrazňovaly některá základní pnutí vlastnímu čínskému myšlení, čímž vyvolávaly porušení tradiční rovnováhy, takže tato pnutí začala převažovat“ (Cheng 2006: 607). Jako příklad lze uvést konfuciánské ctnosti, které bylo třeba skloubit s nově se utvářejícími hodnotami, mezi které patří především nové pojetí vztahů v rodině a manželství a společenských hierarchií.

V první polovině 20. století dochází v Číně k velmi zásadnímu zvratu. Západní náhled na svět a společnost rozbíjí tradiční kosmologii a přesvědčení o společenském řádu propojeném

s univerzálním řádem věcí, v jehož centru stojí císař. Poznatky moderní vědy a společenské praxe na Západě ovlivnily představy čínských intelektuálů a reformátorů, jakým způsobem je třeba změnit čínskou společnost, aby překonala krizi, v níž se ocitla. To se dotklo i náhledu na uspořádání uvnitř rodiny, které ustupuje výzvám moderní doby a silí tendence k emancipaci jedince, včetně ženské emancipace. Dochází k oproštění se od hodnot tradiční společnosti souvisejících s tradičními hierarchiemi, od představ patriarchální rodiny a společnosti. Starý náhled na svět se tímto vytrácí a prosazuje se nový, moderní (vědecký) pohled na svět. Tento nový pohled se prosadil také ve vzdělávacím systému, v nově vznikajících novinách a časopisech, populární kultuře (zejména v divadle) a dalších oblastech. Politická struktura se zhroutila, revoluce roku 1911 skoncovala s císařstvím a intelektuální mobilizace roku 1919 vyvrcholila v Májové hnutí, kdy zasadila veškerým tradicím poslední „ránu“ (Cheng 2006: 607).

3.1 Hnutí za novu kulturu

Rok 1919 byl významným rokem v dějinách Číny. Uvádí se, že Hnutí za novou kulturu (Xin wenhua yundong 新文化运动) započalo již kolem roku 1915, když skupina radikálních intelektuálů v čele s Chen Duxiueem 陈独秀 začala na Pekingské univerzitě vydávat časopis *Nové Mládí* (*Xin qingnian* 新青年). Hnutí za novou kulturu se původně soustředilo na snahy o popularizaci nového stylu jazyka blízkému hovorové řeči. Hnutí se rychle rozšířilo po celé Číně a díky novým myšlenkám a ideálům ovlivnilo prakticky všechny oblasti v zemi.

Kořeny Májového hnutí souvisejí s otázkou osudu německé koncese v čínské provincii Shandong po porážce Německa za první světové války. Zpráva o ponechání přístavu Qingdao v rukou Japonců během Versaillských mírových rozhovorů pobouřila studenty pekingských univerzit a vyvolala vlnu protestů. V čele těchto protestů stáli intelektuálové a reformátoři Nové kultury. Bouřili se proti patriarchální rodině, hlásali individualismus a možnost svobodného vyjádření. Za cíl si kladli především vymýtit staré tradice, prosadit rovnost mezi muži a ženami, oprostit čínskou společnost od tradičních konfuciánských hodnot a navést čínskou společnost k novému modernímu pohledu (Fairbank 2007: 306).

Americký sociolog a sociální pracovník Sidney D. Gamble charakterizoval hnutí za novou kulturu takto: Spolu s rozvojem vysokých škol moderního typu v Číně se někteří hlasatelé „nového učení“ rozhodli do hloubky studovat tradiční konfuciánské hodnoty, přičemž

kriticky hodnotili takové rysy, které dle jejich uvážení brzdily rozvoj Číny. I přesto, že se zpočátku snažili v tradici nalézt prvky moderní kultury, byli si vědomi, že je třeba odmítnout staré a zbytečné názory a metody a vyvinout nové pokrokové myšlenky a ideály, které budou odpovídat potřebám nové společnosti. Aby došlo k důkladné rekonstrukci čínské společnosti, intelektuálové se snažili co nejrychleji reprodukovat koncepce předních, radikálních myslitelů západních národů. Spolu s tím byly zakládány časopisy, které byly redigovány vysokoškolskými studenty, a reprezentovaly pokrokové myšlenky. Upozorňovaly na problémy společnosti a reprodukovaly společenské dění v zemích Evropy i Ameriky, jako byla ženská emancipační hnutí a podobně (Gamble 1921: 161).

Součástí hnutí byla i snaha o radikální společenskou transformaci s cílem odstranit hierarchie a nastolit společenskou spravedlnost a demokratické politické zřízení. Mnoho intelektuálů si uvědomilo, jak velkým množstvím zásadních společenských i intelektuálních transformací by si Čína musela projít, aby mohla dosáhnout skutečné demokracie, tj. spravedlivého společenského uspořádání, bez tradičních hierarchií (Fairbank 2010: 307).

Nejdůležitější pozornost tohoto hnutí zaujaly problémy jako je reforma průmyslu, emancipace žen, transformace tradičního rodinného uspořádání, reformy manželství. Dalším bodem byly také snahy o prosazení moderního spisovného jazyka jako výraz národně emancipačních snah a vytvoření moderní literatury, v níž důležitou roli hrála představa literatury jako nástroje zachycení současné společnosti a zároveň prostředku, který dokáže zapůsobit na společenskou změnu.

Zájmy o sociální reformy také přinesly mnohem větší zájem o problémy prostých lidí. Americký sociální pracovník a iniciátor prvního systematického sociologického průzkumu života sociálně slabých vrstev v Číně Sidney Gamble charakterizoval situaci tak, že se intelektuálové i ideologové nového státu spojili s prostým člověkem a snaží se zvýšit životní úroveň a také úroveň vzdělání velké masy pracujících Číňanů (Gamble 1921: 161).

S novým pohledem na svět přišel také nový pohled na konfucianismus, staré zavedené názory byly kriticky zkoumány a morální principy Konfucia byly zpochybňovány. Systém poslušnosti v rodině byl odsuzovaný jako forma otroctví a mnoho zastánců nové kultury bojovalo za odstranění všeho zastaralého a za budování nových hodnot vhodných pro moderní stát (Fairbank 2010: 309). „Nová“ Čína považovala většinu způsobu života, jenž se vyvíjel už během středověku, za zbytečný. Naopak sahá po nových metodách a nástrojích Západu, snaží se vědecky studovat problémy společnosti, aby mohla vybudovat silný a progresivní národ (Gamble 1921: 163).

Jedním z diskutovaných témat těchto reforem se stalo také podřízené postavení žen ve společnosti. Zejména reformátoři a intelektuálové Májového hnutí se domnívali, že jednou z příčin, proč Čína během 19. století utrpěla porážky ve válečných konfliktech a byla nucena podřídit se cizím mocnostem, byla podřízenost čínských žen mužským autoritám a dodržování starého společenského řádu. V této souvislosti začaly být existence prostituce, konkubinátu nebo praxe dětských nevěst odsuzovány jako projev zaostalosti čínské společnosti. Zvyk brát si konkubíny se šířil i mezi nižšími vrstvami obyvatelstva (Gamble 1921:261).

Konkubíny i nevěstky začaly být chápány jako problém, kterému čínská společnost musí čelit pokud chce dosáhnout sociálního rozvoje a pokroku. Během období Májového hnutí získaly tyto ženy bezprecedentní pozornost veřejnosti. V rámci podpory a snahy omezit tyto „nešvary“ byly tyto ženy nyní více podporovány ve vzdělání nebo v zaměstnání v továrnách či soukromých dílnách. Pokud jde o konkrétní opatření, byly zřízeny mnohé instituce pro pomoc žen, kde se mohly vzdělávat a později začlenit do běžného života. Cílem bylo, aby mohly ženy existovat jako nezávislé osoby, které jsou schopny uživit se poctivým výdělkem (Gamble 1921:261).

Jedním z nejvýraznějších radikálních intelektuálů a zastánců nové kultury byl také Lu Xun 鲁迅 (1881-1936), který se stal slavným především díky své povídce vydané roku 1918 v časopise *Nové mládež* pod názvem *Bláznův deník* (Kuangren Riji 狂人日记), která mezi řádky konfuciánských zásad „lidskosti a mravnosti“ ostře kritizuje čínskou tradiční společnost. Jak uvádí v předmluvě ke své první knižně vydané sbírce povídek z roku 1923, jedním z prostředků reformy společnosti byla pro Lu Xuna literatura, která dokáže odhalit neduhy staré společnosti a ukázat pravdu o Číně a tím pomoci „léčit její duši“ (Lu Xun 1951: 32).

Kritika společnosti a pokřivených lidských charakterů se stala jedním z hlavních námětů Lu Xunových povídek, především ve svých dílech kritizuje represivní tradiční morálku. Domnívá se, že ženy vidí věci více realisticky, jelikož ve společnosti zaujímají podřízené postavení. Nevnímají skutečnost pokrytecky, čímž se liší od mužů. Domníval, že emancipace žen představuje jednu z ústředních rolí v modernizaci Číny (Lyell 1976: 209).

3.2 Obraz pracující ženy v období Májového hnutí

Intelektuálové Májového hnutí svůj kritický náhled na společnost konstruovali prostřednictvím zjednodušeného obrazu ženy jako oběti staré zaostalé Číny. Ženu z nejnižší společenské vrstvy konstruují jako symbol staré společnosti volající po změnách.

Abychom lépe přiblížili symbolické vyjádření intelektuálů a reformátorů Májového hnutí ženy z nejnižší společenské vrstvy, podíváme se na protagonistku Lu Xunovy povídky *Zhufu*, kterou v českém překladu Berty Krebsové najdeme pod názvem *Novoroční oběť*. Na hlavní hrdince této povídky lze demonstrovat, jak reformátoři Májového hnutí nahlíželi na ženu v tradiční čínské společnosti.

Jak se velmi často uvádí, snahou intelektuálů a reformátorů bylo poukázat na neduhy čínské společnosti, které brání v procesu vytvořit moderní stát, který by byl oproštěn od konfuciánské morálky. Součástí tohoto úsilí je snaha prosadit rovnost mezi muži a ženami, umožnit ženám přístup ke vzdělání, dát jim více pracovních příležitostí a začlenit je do společenského života (Hinsch 2022: 158).

3.2.1 Novoroční oběť

Lu Xunova povídka *Zhufu* 祝福, byla poprvé uvedena v roce 1924, později, roku 1926 byla zařazena do sbírky *Panghuang* 彷徨, v českém překladu *Tápání*. Hlavní hrdinkou povídky je žena – snacha Xianglin, která nemá vlastní jméno, je pouze „ženou staršího bratra Xianglina“.

Snacha Xianglin se poprvé objeví na prahu dveří rodiny Lu spolu s paní Wei, která se snaží pro ni sehnat práci. V této chvíli se dozvídáme, že hlavní hrdince je asi dvacet sedm let, pochází z neprivilegované vrstvy čínské společnosti a je vdovou po mladším muži. Je to prostá venkovská žena, velmi pracovitá a fyzicky silná. Začíná tedy pracovat pro rodinu Lu, jejíž příslušníci jsou s ní velice spokojeni, jelikož je velice pilná a dle jejich slov zastane práci za dvě služebné. Během celé povídky se o snaše Xianglin dozvídáme jen velice málo a pouze prostřednictvím jiných postav. Nehovoří sama za sebe, většinou je její osud převyprávěn prostřednictvím jiné osoby. Dozvídáme se například, že utekla z domova do hor, aby se vyhnula druhému domluvenému sňatku, ale paní Wei ji přivedla zpátky. Po návratu se sama hlavní hrdinka poprvé vyjadřuje ke svému příběhu a podává výpověď o svém nešťastném osudu. Dozvídáme se přibližně stejný příběh jako již předtím vylíčila paní Wei, avšak objektivní vyprávění je tentokrát doplněno o subjektivní pocity snachy Xianglin, kdy dává najevo především svůj smutek a lítost nad ztrátou syna, kterého jí odnesli vlci. Snacha Xianglin má v povídce pouze dvě příležitosti promluvit, poprvé při hlavním setkání s vypravěčem ve vesnici Luzhen, kam přichází s paní Wei, a podruhé podává osobní výpověď při setkání v rodině Lu.

Poté, co se hlavní hrdinka podruhé ocitá v domě rodiny Lu, lidé v sousedství ji obviňují z toho, že se svým předchozím chováním provinila proti tradičním zvyklostem, a proto se

nemůže zúčastnit příprav a oslav Nového roku. Oslavy Nového roku jsou bezpochyby pro rodinu Lu i pro čínskou společnost velmi důležité, o čemž svědčí i podrobný popis toho svátku i samotných příprav, při kterých se snacha Xianglin krátce po svém prvním příchodu do rodiny osvědčila jako šikovná pomocnice. Proto ji velice poznamená, když se dalších příprav účastnit nemůže. Snachu Xianglin už si po jejím návratu zpět do služby rodina Lu nechválí tak jako dřív. Domnívají se, že ji minulost velmi poznamenala a je nyní zapomnětlivá a nepracuje tak pečlivě. Snacha Xianglin se ze všech sil snaží přesvědčit své zaměstnavatele, že má dobré úmysly a je dobrou služebnou, přesto je vyhozena na ulici a nezbyvá jí nic jiného než žebrot. I nadále však usiluje o začlenění se zpátky do společnosti, snaží se o to, aby ji společnost neodsuzovala za její počiny. Snacha Xianglin je okolnostmi nucena do dalšího sňatku, nicméně morálka, kterou společnost vyznává, zároveň vyžaduje, aby si zachovala cudnost vdovy po smrti prvního manžela. Aby si za každou cenu zachovala tuto cudnost, dá na rady jiných žen ve vesnici a koupí obětní práh, který obětuje v chrámu. To jí, dle slov její známé, služebné z jiné rodiny, pomůže zbavit se údajné hanby, které se dopustila. Namísto toho, aby přijala svůj osud znovu provdané vdovy, o rok později zakoupí onen práh a věří, že jí vina z nového sňatku bude odpuštěna. Avšak navzdory její snaze a úsilí ani tento počín nezměnil přístup společnosti, která ji stále viděla jako nemorální ženu, jež se provinila vůči tradiční morálce. Vzhledem k této situaci byla propuštěna ze svého zaměstnání u rodiny Lu a je nucena žebrot. Je zcela ignorována společností, zůstává sama a nakonec také sama na Nový rok umírá. Společnost její smutný osud vnímá jako důkaz toho, že byla špatnou ženou, která se svými činy provinila vůči tradicím, jež společnost okolo ní ctí.

Snacha Xianglin působí v povídce *Zhufu* jako submisivní žena, avšak s odvahou vzepřít se útlaku ze strany patriarchální společnosti. Nesouhlasila s domluveným manželstvím, pokusila se utéci a vzepřít se společnosti, nicméně i přesto se snažila znovu do ní začlenit. Působí jako statečná žena, která je ale společností naprosto rozdracena.

Vzhledem k tomu, jak Lu Xun nahlíží na tradiční čínskou společnost v období před reformami i v období reformem⁷, zdá se, jako by povídka *Zhufu* zachycovala jeho vlastní postoj k aktuálním událostem. Lu Xun prostřednictvím postavy vypravěče zprostředkovává atmosféru tradiční víry tak, jak to vnímá svými smysly. Díky tomu se pokouší čtenáře zasvětit do místních poměrů a popsat tradiční život na venkově. Postava snachy Xianglin do jisté míry znázorňuje pohled reformátorů Májového hnutí na ženu z neprivilegované vrstvy tradiční společnosti, jež

---

⁷ V nižších společenských vrstvách a na venkově se však zatím situace nijak zásadně nemění.

je odkázaná na svého muže či na pomoc společnosti. Tento obraz ženy, zapadá do představ intelektuálů a reformátorů Májového hnutí o ženě, která je utlačována tradiční společností, morálkou a hodnotami, které se snaží v moderní společnosti vymýtit. I přes to, že se zdá být ženou sebevědomou a důvěřivou, působí jako tvrdohlavá a houževnatá dívka, nepodaří se jí žít život, který by si ona sama představovala.

Navzdory tomu, že ji lze považovat za statečnou a bojovnou dívku, která za každou cenu snaží jednat tak, aby ji společnost přijímala. Nicméně okolnosti jí brání v tom, aby se do společnosti začlenila jako subjektivní bytost. Její hodnota v tradiční společnosti je určena pouze na základě tržní hodnoty, jak vyplývá ze situace, kdy ji zpočátku dohazovačka práce vychvaluje v rodině Lu předtím než ji přijmou. Obyčejní lidé, kteří snachu Xianglin odsuzují za její údajně nevhodné chování ztělesňují temnou stránku čínské společnosti. Obávající se autorit, proto bezmyšlenkovitě přijímají názor druhých. V případě snachy Xianglin ji všichni do jednoho odsuzují za její předchozí život. Nehodlá se však prací vymanit z chudoby nebo špatných životních podmínek, ty chápe jako svůj osud, snaží se ale o to, aby ji společnost přijímala. Snáší tak útlak a pohrdání ze strany společnosti a snaží se pouze vymanit z pověsti nemorální ženy. Tím, že obětuje práh se pokouší napravit svou pověst a doufá v lepší zacházení ze strany jejich zaměstnavatelů a okolí. V řadě studií, které se zabývají povídkou *Zhufu* a její protagonistkou, se polemizuje nad tím, zda je snacha Xianglin ve své době statečnou ženou bojující za svá práva, nebo pasivní obětí tradiční společnosti. Jak vyplývá z mnohých faktů, snachu Xianglin lze spíše považovat za oběť společenského systému, jelikož i přes veškeré snahy nedosáhne toho, o co usiluje. Útlak ze strany čínské společnosti ji dovede k jejímu smutnému konci.

4 Sociální reforma v pozdním období dynastie Qing

Během posledních desítek let vládnoucí dynastie Qing si systém sociální pomoci prošel mnohými změnami. Výraznou změnu zaznamenala také pomoc ženám. Při zavádění západních kulturních myšlenek do čínské společnosti se v Číně postupně zavádějí také koncepty práv, které přinesly významné změny právě v poskytování pomoci ženám. Nejenže byly misionáři zakládány instituce na pomoc chudým a ženám a vdovám v nouzi, do systému sociální pomoci se nyní začleňovaly také skupiny žen jako jsou prostitutky, služebné, konkubíny i dětské nevěsty. Tyto důležité změny odrážely nejen reformu moderního systému sociální pomoci, ale odrážely také změny ve společenském vědomí.

S nástupem hnutí za osvobození žen je veřejné mínění více nakloněno odhalování nelidského zacházení s prostitutkami a kritice poškozování lidských práv, což ukazuje, že extrémní pohrdání společností prostitutkami se začalo měnit. Spolu s tím se zakládají instituce pro pomoc či „nápravu“ ženám, které byly dříve považovány za okraj společnosti, tedy výše zmíněné nevěstky, otrokyně a konkubíny. Spolu s cílem začlenit tyto ženy do společnosti jim tyto instituce umožňují vzdělání v oborech manuálních dovedností a kulturních znalostí. Vyučují se šití, vaření, aritmetice a procesu sebe kultivace. Účelem je umožnit těmto ženám, aby se v budoucnu kvalifikovaly do role manželek a matek. Tyto ženy se mohou setkávat a komunikovat s jinými ženami a jejich rodinami. Z počátku byly tyto instituce zakládány převážně misionářkami. Později přibývalo čínských vzdělaných žen s bohatými zkušenostmi, které se prosadily v tomto výchovném managementu. V procesu moderní transformace ženského reliéfu se vyprofiloval především Peking. V procesu rozvoje pomoci ženám vykazoval trend postupného posilování (Sun 2012: 82).

Vzhledem k potížím, se kterými se dynastie Qing ke konci své vlády potýkala, dosud fungující humanitární instituce založené na soukromých iniciativách nedostačovaly. V této situaci byla reforma sociálního systému nezbytná. Čínská tradiční sociální pomoc spočívá především v poskytování materiální pomoci těm, u kterých se jedná doslova o „záchranu života“. Jednou ze základních myšlenek moderní sociální pomoci, kterou do Číny přinášeli cizinci, zejména misionáři různých protestantských církví z USA a Evropy, spolu s dalšími idejemi, je přikládat důležitost kultivaci života těm, kteří jsou pracovně schopni, aby mohli nakonec žít samostatně. Spolu s prohlubujícími se kulturními výměnami mezi Čínou a Západem, byly do Číny postupně zaváděny pokročilé myšlenky sociální pomoci. V těchto

záležitostech sehráli důležitou roli misionáři, nejen tím, že zakládali nové instituce sociální podpory, ale především šířili nové způsoby týkajících se pomoci čínskému obyvatelstvu.

Šíření nových myšlenek se snahou o sociální reformu nebyl pouze proces závislý na vnějších silách. Svou důležitou roli sehrálo samozřejmě také mnoho Číňanů. Pokud bychom se se opět podívali na situaci týkající se pomoci lidem z nejnižší vrstvy obyvatelstva, jednou z významných změn ke konci dynastie Qing byl přístup ke vzdělání jakožto důležitého faktoru sociální pomoci. Dřívější čínské organizace pro pomoc obyvatelstvu sice pomáhají, ale neučí. Nový přístup státu nabízí vzdělání, myšleno především vzdělání v oblasti řemesel, které pak přináší neomezené možnosti. Mnoho žebráků a lidí bez domova mají nyní příležitost naučit se jednoduchá řemesla, díky čemuž jsou později schopni samostatně vydělávat na živobytí (Gamble 1921: 392).

4.1 Představa o moderní ženě

Spolu s reformním hnutím přicházejí také představy o tom, jak by měla vypadat moderní žena. Představy intelektuálů o moderní čínské ženě se oproti tradičním konfuciánským představám doposud panujících ve společnosti v mnohém liší. V tomto ohledu je možné vyčlenit dvě roviny – náhled na ženu jako plnohodnotnou součást nového národního společenství, což byla představa především intelektuálů a reformátorů, a představu misionářů, která zahrnuje především sociální ohledy a snahu dát ženám ekonomickou soběstačnost.

Důležitou roli v představách reformátorů hraje vzdělání. Nynější ženy by měly být vzdělané, vzdělaná žena může dát své schopnosti do služeb budování nového národního společenství a státu. Vzdělané ženy by tak výrazně přispěly čínské společnosti v mnoha ohledech. Pokud bude ženám umožněno vzdělání, nebudou se muset spoléhat na muže a mohou tak zlepšit své sociální postavení. Schopnost ženy vydělat si na živobytí je jeden ze zásadních důvodů prosperity země. Západní ženy využily možnosti vzdělání a nadále využívají své nadání v tento prospěch. Počet žen a mužů se příliš neliší, pokud se budou vzdělávat pouze muži, bude místo deseti lidí využito pouze pět. Ženy nejsou horší či méněcenné než muži, proč tedy nedosáhnout možnosti vzdělání pro ženy?

Přestože koncept přístupu vzdělání pro ženy byl společností čím dál více uznáván, jedná se o postupný proces. Mnoho nově založených institucí, jsou řízeny byrokraty s tradičním vzděláním, zanechávají tedy stopy staré éry (Hershatter 2007: 81).

Důležitým bodem byla představa rovnosti mezi muži a ženami. Během Májového hnutí své místo dostalo také osvobození žen. Do tohoto reformního konceptu bylo zařazeno dodržování cudnosti a konkubinát. V době Májového hnutí se cudnost žen (*zhen* 贞) stala jedním z velmi diskutovaných témat a pojetí cudnosti se stalo terčem zuřivého útoku ze strany intelektuálů. Hu Shi 胡适 (1891–1962) ve svém článku „贞操问题“ (*Zhencao wenti*), tedy „*O problému cudnosti*“ poukázal na to, že převládající koncept cudnosti je „nejnerovnoprávnější“ (*zui bu pingdeng zhi shi* 最不平等等事) a barbarský zvyk. Také Lu Xun ve svém článku „我之节烈观“ (*Wo zhi jielie guan*) *Můj pohled na cudnost*, dospěl k názoru, že cudnost je velmi složitá záležitost, ale přestává být prospěšná a ztrácí hodnotu. Vyzýval k odstranění tohoto konceptu (citováno podle Sun 2012: 101).

Donedávna dominovala tradiční koncepce nadřazenosti mezi muži nad ženami, která vedla k mnohým trhlinám, a později přinesla záblesk světla do transformace sociální ideologie. Spolu s misionáři a diplomaty, kteří po opiových válkách přišli do Číny, přišly také jejich ženy. Velmi často se jednalo o vzdělané ženy, které šířily moderní myšlenky. Tyto myšlenky, byť zatím v malé míře, přispěly ke vzestupu ženského emancipačního hnutí v Číně. Šíření myšlenek o rovnosti mužů a žen vneslo do čínské společnosti nové naděje pro zlepšení sociálního postavení čínských žen. Přineslo nový pohled na spojení prosperity země s osudem žen, který začal být pro čínskou společnost velmi inspirativní.

Dalším zdrojem nového pohledu na postavení žen ve společnosti byly cesty vzdělaných Číňanů do zahraničí, včetně studia v zahraničí. Někteří Číňané, kteří cestovali do Evropy či Spojených států, také hráli velmi důležitou roli v procesu zavádění nových myšlenek do Číny. Pro čínské cestovatele v zahraničí, kteří byli ještě stále ponořeni do tradice „muži jsou nadřazení ženám“ byli ohromeni svobodou a rovnoprávností západních žen. Především na ně zapůsobila úloha, jakou hrají ženy v národních a sociálním rozvoji. Na jednu stranu vnímají čínské ženy, jejichž prostor byl doposud omezen většinou na činnosti v rodině, a na druhé straně stojí západní ženy, které jsou aktivní ve všech oblastech života (Sun 2012: 77). Velký přínos pak začínají vidět ve vzdělání.

Důležitou součástí ženského emancipačního hnutí bylo také prosazování ekonomické nezávislosti žen. Čím dál více žen si z vlastní zkušenosti hluboce uvědomilo, že jejich „osvobození“ musí být založeno na jejich vlastní nezávislosti, jejíž základním bodem je ekonomická nezávislost. Vzdělání žen by tedy mělo napomoci k jejich pozdější ekonomické nezávislosti, díky které by také ženy mohly dosáhnout soběstačnosti. Tyto myšlenky vedly

k založení mnoha sdružení, která vyzývala ženy, aby se zbavily závislosti na mužích a myšlenek méněcennosti, které v nich vyvolávala patriarchální společnost. Ženy byly nyní více motivovány k práci, vznikaly spolky, jejichž cílem bylo naučit ženy manuálními pracemi, díky čemuž by mohly získat zaměstnání v oborech jako byl textil, papírenství a jiné obory, ve kterých vynikala ženská zručnost.

Májové hnutí rozvinulo feministická hnutí v Číně, která velmi výrazným způsobem zpochybňovala genderovou stratifikaci čínské společnosti. Májové hnutí ovlivnilo prozatím jen malé procento žen, a to především žen z elitních vrstev nebo ženy žijící ve velkých městech. Organizovaly debaty, kde se emancipace stala hlavním tématem a usilovaly o to, aby se tyto spolky zakládaly i mezi nízkou společenskou vrstvou. Z počátku tyto debaty vedly ženy západních diplomatů nebo misionářky, které nabádaly ženy v účasti. Ženy se začaly více ozývat, veřejně vystupovat a obhajovat samy sebe, což bylo považováno za obrovský pokrok. Naprostá většina žen z nižších společenských vrstev a žen žijících na venkově tímto emancipačním hnutím zasažena nebyla. Nicméně to odstartovalo další emancipační snahy, které později ovlivnily ženy i na okraji společnosti (Hershatter 2007: 64).

5 Misionáři v Číně

Tato kapitola se nejprve zaměří na počátky činností misionářů v Číně, tedy do období 16. století. Zaměří se na pozdější snahy křesťanských misionářů v 19. století, kteří již do Číny přicházeli pod záštitou nerovnoprávných smluv po prohraných opiových válkách. Vzhledem k situaci, kdy si západní mocnosti uzurpovaly moc nad čínským územím, byly křesťanské misie brány z počátku jako imperialistické snahy získat větší moc nad Čínou. I přes počáteční odpor Číňanů misionáři ovlivnili proces transformace čínské společnosti.

V této kapitole jako užitečný zdroj sloužila studie amerického sociologa Sidneyho D. Gamblea, který během svého působení v Číně mezi léty 1908 – 1932 prováděl sociální průzkumy týkající se různých sfér života čínského obyvatelstva. Studie *Peking: A social survey* byla poprvé vydána v roce 1921 a zaměřuje se na situaci v hlavním městě. Při průzkumu byli Gambleovi nápomocni jak protestanští misionáři, tak obyvatelé Pekingu, kteří rovněž ochotně poskytli užitečné informace. Gamble se v této studii zabývá tím, do jaké míry byli americké nebo evropské národy nápomocné v přechodné fázi čínského sociálního pokroku nebo pokroku naopak bránili.

5.1 Počátky misionářské činnosti v Číně

Na počátku 19. století dochází ke značné expanzi misionářů z Evropy. Jedním z důvodů byly proměny západní civilizace z velké vyvolané průmyslovou revolucí.

Slabost Číny koncem dynastie Qing vyvolávala čím dál větší zděšení, nejen elity a intelektuálové, ale i čím dál více úředníků si začalo uvědomovat, že starý pořádek selhává a začínají diskutovat o tom, jaké změny by Čína měla podstoupit. V druhé polovině 19. století se v Číně začínají usazovat zahraniční obchodníci a diplomaté, kteří s sebou přinášeli západní myšlenky, jež zpochybňují čínské hodnoty a přesvědčení a mimo jiné také systém vlády. Západní ideje jsou často v rozporu s konfuciánskými hodnotami, což nutilo Číňany pochybovat o celém jejich kulturním dědictví (Hinsch 2022: 155).

Politika dynastie Qing zakazovala zahraničním misionářům vstupovat do Číny až do roku 1844, předtím se pouze malému množství misionářů podařilo vstoupit na území Číny a to většinou nelegálně, na což později doplatili, byli vyhnáni nebo popraveni. Po porážce Číny v první opiové válce bylo otevřeno několik přístavů, což umožnilo cizincům vstoupit na území

východního pobřeží Číny. V roce 1844 získali misionáři právo stavět kostely v celkem pěti přístavech na čínském území. To byla důležitá změna ve prospěch misionářů, kteří přicházeli do Číny nejen za účelem šíření křesťanství. Nicméně prozatím byla činnost misionářů omezena pouze na tato přístavní města a platil zákaz vstupu do vnitrozemské Číny. V roce 1860 se mohli vydat i mimo území přístavních měst a mohli se usadit i jiných částech Číny (Hinsch 2022: 155).

Po prohře v druhé opiové válce byla Čína opět nucena podepsat mnoho nerovnoprávných smluv, z nichž jedna z nich umožňovala cizincům pocházejících z Ameriky, Ruska, Velké Británie a Francie propagovat křesťanství i ve vnitrozemské Číně. Mimo práv, která jim umožňovala budovat kostely a další instituce, získali práva vlastnit a kupovat půdu. Prostřednictvím těchto práv byli tedy misionáři oprávněni šířit křesťanskou víru kdekoli v Číně a navíc nepodléhali čínské jurisdikci, nýbrž však exteritorialitě. V moderní literatuře podbarvené určitými ideologickými postoji se často setkáme s názorem, kde misionáři bývají srovnáváni s imperialisty. Misionáři bezpochyby v různé míře napomáhali šíření vlivu západních mocností v Číně, někteří se přímo a aktivně podíleli na koloniálních výbojích. Zároveň ale přinášeli nové poznání, včetně myšlenek sociální péče a prakticky pomáhali zlepšit život nejchudších lidí. I přesto však bývali, především z počátku, považováni za šířitele cizích mocností a v důsledku toho nebyli čínským obyvatelstvem přijímáni. Také proto, že působili jako reformátoři a jejich snahy se velmi často dostávaly do konfliktu s konfuciánským přesvědčením. Velmi často se dostávali do konfliktu s čínskou elitou, pro niž misionáři působili jako protivníci. Pro misionáře bylo obvykle zpočátku velmi složité přesvědčit sebevědomé literáty, aby přijali cizí náboženství, proto se často zaměřili na chudé obyvatelstvo a usadili se v menším městě. V tomto prostředí byli misionáři jedinými a prvními cizinci, které Číňané kdy viděli. Reakce proto byly zpočátku různé.

Uplynulé události nutily čím dál více císařský dvůr uznat existenci širšího světa. Přicházeli tedy s řadou institucí, díky kterým by mohli lépe komunikovat s národy Západu. Jedním z nich byl inspektorát řízený ze zahraničí, který vznikl jako odpověď na hrozbu Taipingského útoku na Šanghaj. Cílem této instituce bylo vybírat cla a generovat výnosy z dovozních poplatků na zahraničním zboží. Druhou institucí, která se stala zodpovědná pro zahraniční politiku a poskytování formálnějších prostředků pro komunikaci s cizinci, se stal úřad s názvem Zongli Yamen (总理衙门)⁸. Součástí diskusí o založení tohoto úřadu se stala přesvědčení, že tato instituce bude pouze dočasná, udržovaná pouze do doby než pomine domácí krize. Úředníci Zongli Yamen se snažili přizpůsobit nově přicházejícím zkušenostem,

---

⁸ Úřad založený v roce 1861, zodpovědný za zahraniční politiku Číny v pozdním období dynastie Qing. Zrušen byl v roce 1901, kdy bylo pro zahraniční vztahy založeno ministerstvo zahraničí.

s čímž ale také přicházela nedůvěra vůči západním diplomatům i misionářům. (Spence 1990: 200). Jako příklad vyhocení nedůvěry ze stran čínského obyvatelstva lze uvést incident v Tianjinu, kde se usadilo mnoho zahraničních diplomatů.

Katolíkům se tehdy i navzdory protestům veřejnosti podařilo postavit nový kostel, nicméně to ve za doprovodu nepokojů, které vyvolávalo čínské obyvatelstvo. Objevovaly se nenávislné plakáty, obviňující misionáře z excesů páchaných na čínském obyvatelstvu, šířily se zvěsti, že křesťané mržčili a mučili děti, což vyvolalo obrovské pochybnosti čínské veřejnosti, která na to reagovala drancování domovů misionářů a dokonce vypálením nově zřízeného kostela. Do následného vyšetřování celé situace bylo zapojeno několik úředníků Zongli Yamen v čele s Zeng Guofanem, který jako tehdejší guvernér měl na starost provincii Hebei a jurisdikci nad Tianjinem. Po vyšetřování bylo šestnáct Číňanů shledáno vinnými a následně popraveno. Incident v Tianjinu není jediným příkladem nepokojů, které odhalovaly množství trhlín mezi křesťanským úsilím o konverzi a hodnotami čínské konfuciánské společnosti. Křesťanští misionáři šířili novou doktrínu, která byla v rozporu s konfuciánstvím, snažili se proniknout hlouběji do nitra Číny a šířit nové učení (Spence 1990: 205).

Dalším velmi silným konfliktem zaměřeným proti cizím vlivům přicházejícím ze Západu bylo Boxerské povstání ve letech 1898 - 1901. Cílem ozbrojeného konfliktu bylo oslabit sílící vliv západních mocností na čínském území.

5.2 Vliv křesťanských misí na čínskou společnost

Misionáři měli v období 19. a 20. století velký přínos pro čínskou společnost a v nemalé míře také ovlivnili ženy z nízkých společenských vrstev, mnohé z nich měly nové možnosti vzdělání a zaměstnání. I přesto, že jejich vliv bývá v moderní literatuře často opomíjen, pro tuto práci je velice zásadní.

Počátky misijního hnutí ale nebylo pouze stavem nepochopení, nepřátelství nebo vykořisťování. Misionáři v Číně reprezentovali širokou škálu národností, ale i náboženského původu. Kromě jezuitů, katolíků a mnoha dalších řádů, působilo v Číně také mnoho protestantských uskupení, jejichž příchod ovlivňoval čínskou společnost v různých měřítkách.

Misionáři se pokoušeli exportovat křesťanské hodnoty do čínské společnosti, čímž také přinášeli západní znalosti a dovednosti. Zejména protestanti měli hluboký, byť z počátku možná ne tolik nápadný vliv na čínskou společnost, zejména ve vztahu ke vzdělání a ve snaze pozvednout postavení čínských žen. Ve školství se dopad misijního hnutí projevil šířením

gramotnosti v nejnižších společenských vrstvách, šířením křesťanských textů, vydáváním obecných historických nebo vědeckých prací, ale také rozvojem škol a zavádění nových technik medicíny. Historické texty či vědecké práce systematicky zasazovaly Čínu do světového kontextu a umožňovaly čínským studentům nahlížet na historii své země i novým způsobem (Spence 1990: 206). Velký dopad měla také medicína, misionáři si velmi rychle všimli dopadu lékařských znalostí na čínské studenty. Čína má dlouhou tradici medicíny, nicméně na počátku devatenáctého století měly západní národy mnohem větší znalosti v oboru anatomie, chirurgie a gynekologie, začaly se do Číny dovážet nové léky na léčbu nemocí ženských orgánů (Hinsch 2022: 145). Později začali nejen misionáři, ale záhy také čínští křesťané budovat nemocnice, jež byly financovány západními filantropy nebo místními Číňany, kteří v tom začínali vidět přínosy. Spolu s nemocnicemi začali budovat domovy pro nevidomé či centra pro pomoc duševně chorým (Spence 1990: 208).

5.2.1 Vliv na vzdělání

Počet misijních škol se v Číně během devatenáctého století neustále zvyšoval. Tyto školy velmi často provozovali jednotliví misionáři nebo skupina učitelů, kteří mimo jiné také vedli čínské žáky k porozumění křesťanským zásadám. Z počátku se tyto školy nesetkaly s přijetím z řad tradičních čínských učitelů, nicméně tyto školy poskytovaly čínské společnosti určité výhody. Velký přínos těchto škol spočíval v tom, že nabízely určitou formu vzdělání také chudým Číňanům, chlapcům i dívkám, pro které byl přístup ke vzdělání komplikovanější. Již k roku 1919 v Pekingu otevřeno několik škol, vedle základních škol se také otevřely univerzity a školy odborné, zaměřené především na obory jako bylo zdravotnictví nebo teologie. Dalším typem byly také technické a pedagogické školy. Tyto školy přijímaly mnohem větší poměr dívek, než tomu bylo u čínských státních či soukromých škol. V roce 1919 bylo z celkových počtů studentů navštěvující misionářské školy jedna třetina dívek. V Pekingu bylo dívek navštěvujících protestantské školy dosahujících počtu 653, chlapců celkem 1818. Oproti tomu na čínských soukromých a státních školách studovalo k roku 1919 13 729 chlapců a pouze 681 žen (Gamble 1921: 137).

Mnoho škol založených misionáři mělo výuku navrženou tak, aby vedly čínské studenty k porozumění křesťanským zásadám a v nejlepším případě, aby se sami později rozhodli konvertovat. Snahou také bylo vyškolit nadané studenty tak, aby později pracovali po boku misionářů (Spence 1999: 207).

Výuka na misionářských školách však byla u chlapců a dívek rozdílná. Učební osnovy dívek zpočátku nebyly tolik komplexní jako ty pro chlapce. Studium žen zdůrazňovalo etiku, vyšívání i společenské chování. Velmi často byla jejich výuka zaměřena na výchovu dětí, hygienu a další aspekty, které u žen považovali křesťanští misionáři za důležité. Zatímco u chlapců se také kladl velký důraz na tělesnou výchovu, dívkám v pohybu bránily svázané nožky, proto se výuky tělesné výchovy neúčastnily (Gamble 1921: 143).

Velkým problémem však byla vysoká negramotnost čínských obyvatel, velká část obyvatelstva neuměla číst a psát. Nové znalosti a informace se tedy musely šířit především ústním podáním. V roce 1902 bylo v Pekingu otevřeno velké množství přednáškových sálů, kde pravidelně vyučovali vyškolení lektoři. Mezi předměty, které se v těchto posluchárnách vyučovaly, patřily:

Patriotismus

Dodržování zákona

Morálka

Základní znalosti

Přátelské a rodinné vztahy

Přednášky se konaly denně, přičemž průměrná denní návštěvnost v jedné z hlavních poslucháren zřízené v Pekingu byla okolo 1000 studentů. Některé přednášky trvaly několik dní, některé i dva měsíce. Lektoři probírali mnoho různých témat, součástí byla také výchova dětí či evropské a světové dějiny. Značnému zájmu se těšily také přednášky, na kterých se rozebíral rozvoj průmyslu a sociální reformy. O tématech týkajících se národní politiky bylo zakázáno hovořit. V roce 1917 byla v Pekingu otevřena speciální škola pro nevidomé studenty, kteří se učili Braillův systém čtení. Jak uvádí Sidney Gamble⁹ ve svém sociální výzkumu, tito žáci neplatili školné a dostávali jídlo a oblečení (Gamble 1921: 152).

Postupně se také otevíraly veřejné čítárny. Tyto instituce byly součástí národních institucí, vládní nařízení stanovovala, že v každém hlavním městě provincie bude zřízeno několik poslucháren, stejně tak jako v krajském městě a na venkově, podle toho, jak to dovolí místní podmínky. Účelem těchto poslucháren bylo vzdělávat lid a reformovat společnost (Gamble 1921: 148).

Především americká angažovanost v Číně přinesla koncem dvacátých a počátkem třicátých let minulého století široké spektrum programů zaměřujících se na rozvoj vzdělání na

---

⁹ Sociální průzkum Sidneyho Gamblea se zaměřuje na situaci v Pekingu, proto je potřeba brát v potaz, že číselné údaje, které tato práce uvádí, se budou lišit od jiných čínských měst a provincií.

vysokých školách. Po zrušení tradičního zkušebního systému úřednických zkoušek v roce 1905 začala být postupně uznávána i hodnota vysokoškolského vzdělání. V roce 1911 se stát začal systematicky angažovat v budování moderního školství všech stupňů paralelně s pokračováním předchozích misionářských snah. Velké množství škol vznikla díky misionářským impulsům, nicméně bez analogie na státních školách.

5.2.2 Vliv na rodinný život

Velký přínos misionářské činnosti byl patrný rovněž v rodinných strukturách, především potom v roli žen. Spolu s misionáři do Číny přicházely také ženy misionářky či manželky. V roce 1890 bylo na území Číny 1296 aktivních misionářů, z toho 707 žen (Gamble 1921: 246). Misionářky působily jako sebevědomé energické ženy, které pro čínské ženy představovaly především nové možnosti ve vzdělání nebo zaměstnání. Seznamovaly je s novými myšlenkami v oblasti hygieny nebo výchovy dětí. Misionářky kladly velký důraz na čistotu, čínské prostředí vnímaly jako špinavé, kritizovaly nedostatek hygieny, kterou ony samy považovaly za jeden ze znaků moderní společnosti a faktor postupného zlepšení. Proto, zejména tedy u žen, kladly velký důraz na jejich návyky na čistou domácnost i čistotu těla. Zaměřily se na výchovu v oblasti hygieny, jakožto velmi důležité hodnoty (Hinsch 2022: 159).

Některé z odvážnějších misionářek protestovaly proti svazování nohou, konkubinátu, domluveným sňatkům a jiným zvykům tradiční čínské společnosti. Jiné také nabízely nový pohled na sociální hierarchie nebo podřízenost vůči mužům. Misionáři povzbuzovaly konvertity, aby své dcery vychovávali jiným způsobem, aby se z žen staly lepší manželky matky. Mnoho rodin uposlechlo tyto výzvy, posílali své dcery do misionářských škol, kde jim bylo umožněno studovat. V těchto školách založených misionáři byly mladé dívky často nabádány, ať neuposlechnou své rodiče v otázkách domluvených sňatků, svazování nohou či vdovské ctnosti. V mnoha případech bylo ale naráženo na odpor ze strany čínských žen. Mnoho žen bylo stále zakotveno v tradici, v tradičním způsobu života a i přes nespokojenost se svým dosavadním životem se obávaly změny. Bály se veřejně vystupovat, mnohdy i vůbec chodit na veřejnost. I přes tento odpor se je misionářky snažily povzbudit, aby porušovaly společenská tabu, dozvíдалy se o nových možnostech západního světa a přijímaly moderní myšlenky a učení, které jim přinášejí. Velmi často pořádaly přednášky, kterých se postupně zúčastňovaly ženy různých věkových kategorií. Tyto přednášky nebyly zaměřené pouze na mladou generaci žen, ale jejich myšlenkou bylo také vzdělávat starší ženy, hlavně v oblasti křesťanské výchovy. Mladým dívkám pak předávaly myšlenky, které dle nich byly užitečné pro moderní společnost

(Hinsch 2022: 159). Umožňovaly jim navštěvovat školy, kde se později mohly vzdělávat v oborech jako je lékařství, pedagogika, sociální práce a podobné obory, které považovaly za prospěšné pro rozvoj čínské společnosti. Pochopitelně ne všechny ženy se staly lékařkami, učitelkami a podobně, mnohé z nich upřednostnily rodinu, ale dle misionářů se investice do vzdělání čínských žen vrátí tehdy, až se z nich stanou dobré křesťanské matky a ženy, které budou v tomto duchu vychovávat další generace. Někteří misionáři, především misionářky se angažovaly v oblasti sociálních prací, budovaly organizace na pomoc chudých nebo adoptovali sirotky a vychovávali je (Hershatter 2007: 30).

5.3 Pohled misionářů na čínskou společnost

Jak už bylo výše zmíněno, misionáři měli velký vliv na čínskou společnost. Ženy misionářky ovlivnily čínské ženy v mnoha ohledech, jako byla hygiena, starost o domácnost i jiné každodenní činnosti. Misionářky si vzhledem častému kontaktu s čínskými ženami také všímaly způsobu jejich života.

Pokud bychom se na působení západních misionářů podívali z druhého úhlu pohledu, tedy z pohledu misionářů přicházejících do Číny, i tam narazíme na mnohé problémy, se kterými se, cizinci přicházející do zcela odlišného prostředí, potýkali. Misionáři měli o čínském obyvatelstvu představy doposud načtené pouze z knih – velmi populární byla například kniha amerického misionáře, žurnalisty a vydavatele Samuela Wellse Williamse *The Middle Kingdom*, který v Číně pobýval v letech 1833–1876. Tato kniha, jak se uvádí, ovlivnila západní misionáře takovým způsobem, že v mnohých případech nabývali dojmu, že Čína je zcela odlišnou zemí s nepochopitelnými zvyky. Dalším zdrojem pro představu čínské kultury v západních zemích sloužily korespondence, které misionáři působící v Číně pravidelně zasílali domů (Brown 1999: 113). Mnoho z nich bylo fascinováno čínskými tradičními zvyky, mezi které patřilo svazování nohou.

„The women we met in these interior districts had only partially bound feet, though they were still far from the natural size. It was surprising to see how freely the women walked, especially as several that I saw were carrying babies. But it was rather a stumpy walk. Women of the higher class have smaller feet and never walk in the public streets.“ (Brown 1999: 114)

Výše uvedený úryvek vypovídá o tom, jaký dojem na cizince zanechal tradiční zvyk svazování nohou. Nejen svazování nohou, ale i mnohé další zvyky nebo konfuciánské hodnoty, které čínské ženy ctily, misionáři vnímali velmi netaktně. Z počátku pro ně byla Čína zemí se zaostalou společností, která vyžaduje modernizaci. Ženy misionářky byly bez pochyby velice fascinovány i jinými čínskými zvyky, nicméně většina z nich se nesnažila odlišné čínské kultuře porozumět. Domnívaly se, že nejsou pro čínské ženy vůbec žádným přínosem a pro mnohé z nich byly zvyky, na kterých si čínské ženy zakládaly, absurdní. Jako příklad uvádíme dopis americké misionářky Hattie Yates Cady z roku 1895. Dopis byl určen její sestře žijící ve Spojených státech amerických.

Oh, by the way just let me tell you a compliment (?) I received the other evening ... Miss Annber tells me that [the Chinese women] all admired me so much, said I wore Chinese clothes just like a Chinese woman, did not act awkward in them and walked exactly like a Chinese woman (How is that for my small feet?). The only thing needed to make me complete was to do my hair in Chinese style. I think if they could only hear me speak Chinese they would conclude that I was a native of China... They thought Ca Sien-seng [Mr. Cady] must be a very wise man to have chosen a wife so much like a Chinese woman. No remarks allowed. (Harriet Yates Cady to sister Helen, 1895)

Celý dopis má ironický podtón, který podtrhává Harrietino pobavení z její úspěšné šarády. Její pokus vydávání se za Číňanku evidentně nebyl skutečným pokusem o porozumění čínské kultuře nebo empatie se splynutím s obyvatelstvem. Naopak spíše ještě více zdůrazňuje odlišnost čínských a amerických žen. Role čínské manželky vysoce kontrastuje s rolí amerických žen. Tato anekdota ilustruje jak mohl být postoj amerických misionářů k Číňanům rozporuplný. Zároveň je z krátkého úryvku dopisu patrná nadřazenost kulturní a genderové identity žen misionářek (Chin 2003: 327).

5.4 O co misionáři usilovali

V 16. století bylo v západní křesťanské společnosti velmi silné poslání spočívající v šíření osvěty i civilizačního pokroku. I přes to však misionáři nacházeli metody, jak respektovat cizí odlišnou kulturu, mnohdy pouze vyzdvihovali tu svou a usilovali o to, aby ji Číňané také více porozuměli a později přijali myšlenky Západu. Pokud bychom se podívali do minulosti,

misionáři jako byl Matteo Ricci a jeho stoupenci, dokázali najít cestu mezi šířením své osvěty a uznávat čínskou vzdělanost a tradice. Šli cestou porozumění, pochopení a hledání nové cesty, která by zahrnovala úctu k dosavadním hodnotám a zároveň poznávala nové rozměry západního světa.

Vzhledem k událostem, kterými s Čína prošla v 19. století, mluvě o opiových válkách, mnohočetných povstání a postupném úpadku dynastie Qing, měli misionáři jednodušší vstup do Číny díky nerovnoprávným dohodám, otevření přístavů a navázání diplomatických styků.

Z výše uvedených informací shromážděných převážně ze sociálního průzkumu Sidneyho D. Gamblea vyplývá, že misionáři se velkou měrou podíleli na vybudování čínské moderní společnosti. Nicméně vyvstává otázka, o co doopravdy usilovali?

Číňané na nově šířené učení nahlíželi jako na nekonfuciánský směr, který by mohl narušit dosavadní strukturu, proto byl jejich postoj zpočátku velmi odmítavý. Křesťanští misionáři využili velmi dobré taktiky – zaměřit se na prostý lid a chudé obyvatelstvo. Tam měli pochopitelně největší úspěch – konvertité byli většinou lidé z nízkých řad společnosti. Lze tedy uvažovat o tom, zda se z jejich strany jednalo pouze o ušlechtilý úmysl pomáhat čínskému obyvatelstvu, pomoci bojovat s hladem a chudobou lidí z nejnižších společenských vrstev, nebo byl jejich záměr jiný.

Předpokladem úspěchu misí je přijetí a respektování cizí kultury. V případě misionářů působících v Číně bylo zapotřebí ustoupit křesťanské nadřazenosti a uznat čínskou vzdělanost a cennost jejich vlastní kultury, která se vytvářela po staletí. V tomto případě hovoříme o konfuciánství, které mělo podstatnou roli v čínské společnosti. Nicméně v pochopení čínské kultury misionářům velmi často bránil nacionalismus, který tak znemožňoval bližší kontakt s čínskými tradicemi.

Křesťanské misie v Číně byly v období 19. a první poloviny 20. století ovlivněny myšlenkami propojení s koloniální agresí Západu. Vzhledem k turbulentním událostem, jež se v Číně udály v průběhu 19. století, kdy byla poslední dynastie Qing oslabena, lze uvažovat o tom, že západní mocnosti velice chytře využily této situace a soupeřily o sféru vlivu. Misionáři byli často bráni jako kolonialisté, kteří přicházejí uzurpovat moc. Využili politické, kulturní i společenské slabosti a nerovnoprávných smluv, a postupně rozšiřovali své působení po celé Číně. To byl jeden důvodů proč se nepodařilo křesťanským misionářům zapustit hlubší kořeny křesťanství. Mnohočetné incidenty mezi křesťanskými misionáři a čínským obyvatelstvem jsou také důkazem počátečního nepochopení obou odlišných kultur a hodnot (Spence 1999: 72).

I přes to, že založili velké množství institucí a podíleli se na sociální reformě Číny, jejich metody zahrnovaly výchovu v duchu křesťanství. Co se týká vzdělání, misionářské školy

přijímaly v poměru mnohem více dívek a žen než doposud vybudované čínské státní či soukromé školy. V tom byl jistě velký přínos, nicméně cílem vzdělání čínských dívek nebylo pouze ukázat, že i ony mají intelektuální schopnosti, ale mohou se z nich stát užitečné ženy pro novou moderní Čínu. Misionářky se také chlubily tím, že jsou čínské ženy velmi schopné a nadané, jsou inteligentní a učenlivé a se správnou „výchovou“ se mohou stát velkým přínosem pro stát (Chin 2004: 338).

5.5 Ida Pruitt

Jednou z misionářek, jenž se ve 20. a 30. letech významně podílela na rozvoji sociálních prací v Číně byla Ida Pruitt. Historička a autorka životopisů Marjorie King ¹⁰ nazvala Idu jako „*China's American Daughter*“, jelikož se jako dcera amerických baptistických misionářů narodila v Číně, 23. prosince roku 1888 v přístavním městě Penglai 蓬莱, dříve známým pod názvem Dengzhou 登州, v provincii Shandong 山东. Město Penglai bylo mezi prvními přístavy, které se otevřely cizincům a právě do tohoto města také směřovaly první křesťanské misie. Její rodiče, jakožto baptističtí misionáři, přišli do Číny v roce 1882 za účelem pořádání křesťanských seminářů pro oblast centrální Číny a mimo to také pomáhali zakládat školy. Oni sami se poznali v Číně a následně se vzali. Ida Pruitt pocházela ze šesti dětí, z nichž ona byla nejstarší. Jak Ida sama popsala v jejím dětství a v období dospívání ji velmi ovlivnila její čínská chůva. Jiang Dasao nebo také „Dada“, jak ji Ida jako malá nazývala, byla čínského původu a Ida se díky ní naučila čínsky a už jako malá si vybuchovala vřelý vztah k čínské kultuře. Svou chůvu popisuje jako prostou ženu oděnou ve venkovském oblečení se širokými rukávy a kalhotami svázanými u kotníků. Jako malá si také prošla procesem svazování nohou a velmi často o tom malé Idě vyprávěla. Měla tradiční venkovské smýšlení a Idě vštěpovala čínský koncept dobra a zla, díky čemuž se už od malička rozvinul její vztah k čínským tradicím. Pro Pruittovi pracovala celá rodina Jiang a na Idu měli veliký vliv. Sama si všimla odlišností v tom, jak fungovala tradiční čínská rodina a jak fungovala rodina její, tedy rodina amerických misionářů. Jak sama uvádí, v některých ohledech ji rodina Jiang ovlivnila více než její rodiče. Kvůli tomu měla její matka silný pocit odcizení ze strany své dcery. Ida si díky každodennímu kontaktu s rodinou Jiang začínala uvědomovat rozdíly mezi čínskou a křesťanskou misionářskou kulturou a začalo ji pohoršovat, jak křesťanství zasahuje do čínské kultury

---

¹⁰ Historička, autorka životopisů amerických misionářů působících v Číně.

(King 2007: 14). Prohlubující se zkušenosti s čínským prostředím a kontakty s lidmi ve městě, ve kterém vyrůstala ji vedlo ke stále většímu zpochybňování univerzálních hodnot křesťanství.

Idin postoj k čínskému prostředí byl zcela odlišný od postoje, který zaujímal její matka Anna Pruitt. V dopisech, které Anna Pruitt pravidelně zasílala do Ameriky, zaujímá odmítavý postoj vůči prostředí i společnosti. Čínskou společnost vnímala jako zaostalou, zdaleka ne takovou jako ji vnímala později její dcera. Čína pro ni ani zdaleka nepředstavovala krásnou civilizaci, spíše civilizaci s absencí křesťanství, které nutně potřebuje (King 2007: 8).

V dětství Ida navštěvovala britskou školu pro dívky v Yantai 烟台 (nebo v té době také Chefoo), školu vedenou misionáři, ale její rané studium bylo řízeno především její matkou, která pro Idu prosazovala domácí výuku. Pruittovi své dceři naplánovali výuku zaměřenou především na studia západní literatury a vědeckých předmětů i přírodních věd. Ida mluvila plynule shandongským dialektem, už jako malá si denně hrála s dětmi, se kterými hovořila pouze čínsky. Nicméně psanou čínštinu se v mládí nikdy nenaučila, začali ji studovat až o mnoho let později v Pekingu. Její otec se učil klasické čínštině, aby mohl přeložit část Bible do jazyka používaného vyšší společenskou vrstvou obyvatelstva. Idina matka Anna se rovněž učila čínsky, studovala „ženský jazyk“, ne však proto, aby se mohla učit od čínských žen, ale aby jim mohla překládat evangelium (King 2007: 18).

Během Boxerského povstání, které započalo v Shandongu, Ida spolu s rodiči nakrátko odjeli do USA, jelikož jejím rodičům nepřipadalo bezpečné během proticizineckých nepokojů pobývat v Číně. Před první světovou válkou odešla do Spojených států, kde vystudovala Kolumbijskou univerzitu. V letech 1918 a 1919 díky konexím její matky byla Ida najata charitativní organizací ve Philadelphii (Philadelphia Society of Organizing Charity), kde působila jako sociální pracovnice. V tomto období se cítila odtržena od moderní americké kultury a zdálo se, že kultura a americké prostředí se jí zdálo cizí. Také společenský život a ekonomická situace byla naprosto odlišná od podmínek, ve kterých vyrůstala v Číně. Během jejího působení v charitativních organizacích ve Philadelphii se pro ni život sociálního pracovníka v moderním americkém městě ukázal být o nic víc stimulující než misijní vyučování v Číně. V té době se Ida od své školitelky v charitativní organizaci dozvěděla, že Rockefellerova nadace hledá sociálního pracovníka pro svou novou nemocnici v Pekingu. Krátce na to byla Ida Pruitt doporučena jako vhodný kandidát, i přesto, že neměla v oblasti sociálních prací ještě mnoho zkušeností. Jelikož nebylo mnoho kandidátů, kteří by byli ochotni přijmout práci v Pekingu. Ida Pruitt navíc byla velmi vhodnou kandidátkou pro tuto pozici, jelikož měla základy v čínském jazyce a čínské kultuře. Důležitou výhodou však pro americkou nadaci bylo Idino misionářské pozadí. V očích vedoucích pracovníků nadace byl její

misionářský původ velice významný, doufali že by mohla poskytnout prostředek překlenutí vzdálenosti mezi náboženskými a sekulárními metodami v pokusu „zachránit“ Čínu, jak o to usilovali také čínští reformátoři. Z těchto důvodů byla Ida v roce 1920 Rockefellerovou nadací vybrána, aby zřídila oddělení lékařské sociální služby v Pekingské nemocnici Xiehe, kde poté po dobu osmnácti let působila jako vedoucí oddělení sociálních služeb v Pekingské nemocnici (Beijing xiehe yiyuan 北京协和医院). V té době se jednalo o nejlepší nemocnici v Pekingu, byla velice uznávaná díky svému systému a funkčnosti a efektivnímu režimu provozu a především se stala proslulou díky modernímu lékařskému vzdělávání. Tato nemocnice v době, kdy zde Ida Pruitt působila, pokud jde o lékařské technologie držela krok se světem a dosáhla výrazných úspěchů také v oblasti sociální péče (Liu 2016: 1).

Ida pro Rockefellerovu nadaci fungovala jako „most“ mezi Američany a Číňany. Zaujímal ji roli zprostředkovatele čínských a amerických národů a kultur a také mezi čínskými pacienty a převážně americkým personálem. Tato pozice měla silný formativní vliv na její představy o sociální práci. Vůči svým pacientům zastávala individuální přístup a její práce byla, dle jejích nadřazených, přirozená. Upřednostňovala důležitost sociálního přizpůsobení jednotlivce společnosti. I přesto však nebyla kariéře orientovaná žena, která by sama přebírala iniciativu (King 2007: 49).

Během tohoto období také učila na Yanjing University (Yanjing daxue 燕京大学) v Pekingu a školila první generaci moderních sociálních pracovníků pro Čínu. V roce 1937 pomáhala čínskému hnutí proti okupaci japonskými vojsky. Připojila se k úsilí o posílení čínského rolnictva ve vnitrozemí. Později, od roku 1939 působila jako vedoucí mezinárodního výboru Čínských průmyslových družstev (Gongye hezuoshe 工业合作社)¹¹ a shromažďovala finanční prostředky na vytváření družstev malých výrobců v Číně. Ve čtyřicátých a padesátých letech minulého století působila jako hlavní mluvčí této organizace.

Během svého života nejenže sama vyučovala mladou generaci čínských sociálních pracovníků, školila nové zaměstnance, ale osobně se velmi zajímala o mladé čínské studenty, kteří projevíli zájem o vzdělání v jakémkoliv oboru. Ráda se s nimi setkávala ve svém tradičně zařízeném domě v Pekingu, kde byly vždy dveře otevřené pro všechny a ona sama ho ráda nazývala centrem pro svobodnou výměnu názorů. Ida měla vždy kladný postoj vůči všem Číňanům, ať už pocházeli z jakékoli společenské vrstvy. Respektovala tradiční čínskou kulturu, obdivovala harmonii tradičního čínského umění a architektury, čímž zaujímal odlišný postoj

---

¹¹ Mezinárodní nevládní organizace založená na podporu průmyslových družstev v Číně. Společnost byla založena roku 1939 s cílem získávat finance na podporu rozvoje průmyslu, v roce 1952 přestala fungovat a svou činnost obnovila v Pekingu v roce 1987.

než její matka či otec. Vydala se cestou porozumění čínské kultuře, nebyla však slepá vůči některým negativním zvykům čínské kultury, se kterými zejména v období dospívání přicházela do kontaktu prostřednictvím své chůvy. Během svého života prohlubovala své znalosti o čínské kultuře a snažila se přiblížit Čínu Američanům a naopak, usilovala o to překlenout propast mezi Amerikou a Čínou. Dle historičky Marjorie King Berger je Ida Pruitt důkazem, že existuje mnoho různých cest, jak se přátelit s čínskými lidmi. Marjorie King Berger dále ve své publikaci *China's American Daughter* zmiňuje, že Idin život je vzorem pro čínský a americký národ, jelikož potvrzuje, že vztahy mezi těmito dvěma zeměmi mohou pokračovat napříč různými politickými etapami.

Svou poslední cestu do Číny Ida Pruitt uskutečnila v roce 1972. Zemřela 24. července roku 1985 ve svých devadesáti šesti letech v Pensylvánii ve Philadelphii.

6 Vznik autobiografie paní Ning

Autobiografie paní Ning – *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman*, byla poprvé vydána nakladatelstvím Yale University v roce 1945. Mnohem později vznikly také čínské překlady. V roce 1993 byla vydána na Taiwanu pod názvem *Han jia nü* 漢家女 a později, v roce 2004, vyšla v Číně pod názvem *Hanzu nüer* 汉族女儿.

V období života Idy Pruitt bylo zcela běžné, že misionáři vydávali své autobiografie, cestopisy, či publikovali romány. Ida však na rozdíl od většiny ostatních nepsala o sobě, ale dala hlas jiné ženě – staré paní Ning, Ning Lao Taitai 宁老太太, aby sama podala svědectví o svém životě. Na základě jejích vyprávění sepsala biografii pojednávající o životě ženy z nejnižší společenské vrstvy obyvatelstva, jejíž životní příběh se odehrává na pozadí úpadku dynastie Qing, snah o reformy, mnohočetných povstání, pádu císařství i následných turbulentních změn po čas Májového hnutí a následujících změn v Čínské republice. Život této ženy zaujal Idu Pruitt natolik, že se rozhodla o něm podat svědectví prostřednictvím jejích výpovědí. Celá kniha s výjimkou předmluvy je psaná v první osobě, jako by ji vyprávěla sama paní Ning.

V knize je zachycený příběh života staré paní Ning mezi lety 1867 – 1938, tedy až do doby, kdy Ida opustila Peking. Po jejím odjezdu se s paní Ning již nesetkaly.

Ida Pruitt se se starou paní Ning seznámily v Pekingu¹², kde za ní paní Ning, v té době již v pokročilejším věku sedmdesáti let, několikrát týdně docházela do jejího domu. Obě pocházely ze Shandongu, proto si velice dobře rozuměly. Stará paní Ning se také celý život dostávala do blízkosti misionářů. Měla za sebou velice bohatý život plný strastí i utrpení. Její příběh Idu velice zaujal. Kniha *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman* je obohacena o předmluvu autorky, která podává vysvětlení o tom, za jakých okolností autobiografie vznikla a jakým způsobem byla sepsána. Ida Pruitt vypráví, že se s paní Ning seznámila, protože se chtěla dozvědět více o čínských tradicích, rodinných zvycích i zvycích v manželství. Impuls k napsání biografie tedy přišel ze strany autorky, která se o paní Ning dozvěděla od svých přátel. Stará paní Ning (Lao T'ai-t'ai), jak o ní Ida hovoří, ji zpočátku vyprávěla pouze o rodinných tradicích, později ale převyprávěla i detailně svůj životní příběh. I přes svůj pokročilejší věk byla plná energie a měla spoustu času. Setkávaly se pravidelně ráno,

---

¹² V té době byl Peking přejmenován na Peiping, protože hlavní město (tedy jing 京) se přestěhovalo na jih, do Nanjingu, tedy v letech 1928 – 1945.

to byla jediná doba, kdy měla Ida vzhledem k jejímu pracovnímu vytížení volnou chvíli, popijely kávu a Ida zaznamenávala vyprávění staré paní Ning. V předmluvě se nezmiňuje o tom, jak zaznamenávání příběhu probíhalo, zda kladla doplňující otázky nebo doplnila faktografické informace. Pouze vypráví, že si během dvouletého pravidelného setkávání s paní Ning vytvořily přátelské pouto.

„For two years she came three times a week and 4801 dme many tales and of many customs and to illustrate these customs she 4801 dme more tales until the story of her life lay before me.“ (Pruitt 1967: 1)

Jak se dozvídáme z životopisu autorky, Ida se velmi zajímala o podobné životní příběhy, pravděpodobně ji těšilo, že žena jako byla paní Ning, se dokázala vymanit z chudoby a získat plno nových příležitostí pro sebe i své budoucí generace. V tom viděla Ida také přínos své práce a práce jiných sociálních pracovníků. Samozřejmě si musela být vědoma, že jistý přínos v tom měli misionáři působící v té době ve větších městech, ale i na menších vesnicích, nicméně nikdy jim nepřisuzovala plné zásluhy. Nevyzvedá práce a píle pomoci člověku z nejchudších poměrů, naopak ji těší postupně přicházející změny a nové možnosti čínské společnosti, spolu s kterými přichází také nové příležitosti lidí z těchto poměrů, ať už se jedná o pracovní příležitosti nebo příležitosti vzdělání.

Autobiografie paní Ning není jediná publikace zabývající se způsobem života čínských žen v předreformním období, kterou Ida Pruitt sepsala. Její další kniha – *Old Madam Yin: A Memoir of Peking Life* se ale nezabývá ženou z nízké společenské vrstvy, naopak řeší problematiku městské rodiny z vyšší třídy a zabývá se rodinnou strukturou, interakcí mezi manželkami a konkubínami a obecněji rolí žen v rodině. Obě publikace jsou jistě velmi přínosné z hlediska nahlédnutí do způsobu života žen v Číně té doby, nicméně autobiografie staré paní Ning se zabývá autentickým příběhem ženy z nízké společenské vrstvy a proto je obzvláště zajímavá.

6.1 Autenticita „autobiografie“ z pera Idy Pruitt

V tomto bodě pochopitelně vyvstává otázka, do jaké míry je vyprávění staré paní Ning autentické a do jaké míry si Ida Pruitt „přikrášluje“ a po svém vypráví příběh této staré dámy. Z knihy se bohužel nedovídáme, jakým způsobem probíhalo zaznamenávání

výpovědí paní Ning, zda Ida Pruitt kladla doplňující otázky nebo nechala po celou dobu hovořit pouze ji.

V některých částech knihy se zdá, jako by skrz starou paní Ning promlouvala i autorka, jedná se především o pasáže, ve kterých hodnotí sociální nerovnost. Ida jakožto odbornice na sociální práci možná výrok paní Ning upravila:

„Penglai City and the county were both very conservative. There was a Christian church there but those who had a home and food to eat did not join it. The members of the church were mostly from the poorer parts of Huang-hsien county and from Ch'ihsia and Chimi which were poor cities in poor hilly counties.“ (Pruitt 1967: 192)

Idino dětství bylo bezpochyby jiné než dětství misionářů a misionářek přicházejících do Číny po Opiových válkách. Vzhledem k tomu, že Ida v Číně vyrostla, vnímala čínskou kulturu jinak než ženy misionářky, jejichž kulturní zvyklosti se od těch čínských v mnohém lišily. Neměla sklony vyzdvihovat svůj americký původ a necítila se nadřazeně vůči čínskému obyvatelstvu. Čínu vnímala jako svůj domov, v čemž se neshodovala se svými rodiči ani misionáři ve svém okolí. Tak na základě pramenů líčí Idu Pruit Marjorie King a z toho usuzuji, že je téměř s jistotou možné vyloučit, že by Ida touto publikací usilovala o propagaci úspěchů a přínosů misionářů pro čínskou společnost, přestože, jak si ještě ukážeme, misionáři hráli v životě staré paní Ning důležitou roli.

Biografie byla poprvé vydána v roce 1945, několik let po tom, co byl příběh staré paní Ning zaznamenán. Ve své době se stala velmi populární publikací, především z toho důvodu, že umožnila čtenářům v USA nahlédnout do kulturně odlišného světa a přiblížit čínské poměry. To byl pravděpodobně také jeden ze záměrů autorky – seznámit západní čtenáře se společenskou situací v Číně. Američtí misionáři velmi často zasílali svým rodinám svědectví v podobě korespondence o tom, jaké jsou čínské poměry a jaký je způsob života čínského obyvatelstva. Výjimkou nebyla ani Ida nebo její matka Anna Pruitt. I přesto však lze v jejich korespondencích vidět jasnou odlišnost. Anna poměry v Číně popisovala jako nuzné, vyžadující křesťanství. Podle jejích slov byla čínská společnost typickým příkladem společnosti, která by měla přijmout křesťanské hodnoty, které by ji pomohly modernizovat. Kdežto její dcera Ida Čínu vnímala jako svůj domov a proto je její pohled odlišný. Respektovala staré tradice, se zaujetím pozorovala čínské ženy a neodsuzovala starý pořádek. Nicméně ji její rodiče misionáři také v jistém ohledu ovlivnili. Zajímala se o chudé a v pozdějších letech ráda sama pomáhala lidem, kteří potřebovali sociální podporu. Měla velmi blízko k ženám z nejnižší

společenské vrstvy a zajímala se o jejich životy a pozorovala změny, které se v Číně v průběhu let odehrávaly.

Jelikož se její postoj k Číně a čínské společnosti už od útlého dětství formoval úplně jiným směrem než jakým se ubíral postoj misionářů přicházejících do Číny za účelem šíření křesťanství, můžeme s jistotou vyloučit, že by Ida Pruitt sepsáním životopisu paní Ning psala misionářskou propagandu. Biografie *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman* s téměř žádnou pravděpodobností nevznikla za tímto účelem. Ida Pruitt, jak se dozvídáme z její vlastní autobiografie, během svého dospívání sama pochybovala o křesťanských hodnotách a jejich přínosu pro čínskou společnost.

Jak se dále dozvídáme z životopisu Idy Pruitt, velmi se zajímala o sociální práce, o pomoc chudým i nemocným. Ráda viděla, když se jejím „pacientům“ začalo v jejich životě lépe dařit a začali prosperovat. Ráda poslouchala příběhy lidí, jejichž život se změnil k lepšímu, považovala to jako skvělý přínos jejího povolání. Nepropagovala křesťanské misie, i přesto, že pocházela z rodiny misionářů a později byla najatá Rockefellerovou nadací pro práci v pekingské nemocnici, k čínské společnosti přistupovala jiným způsobem, sama velmi dobře hovořila čínsky a ráda se setkávala nejen s čínskými vzdělanými lidmi i studenty, ale také s lidmi z nižších společenských vrstev. Jelikož ona sama pracovala v mnoha institucích, které se zaměřovaly na sociální pomoc lidem z nejchudších společenských vrstev, a školila čínské pracovníky právě v oblasti sociálních prací, viděla ve své práci pravděpodobně obrovský přínos.

Vzhledem k tomu, že ráda pozorovala pozitivní důsledky své práce a práce jiných misionářů a těšilo ji, že zakládali misionářské školy a ústavy a organizace pro sociální pomoci. Konkrétní životní příběh paní Ning byl pro ni důkazem přínosu sociálních pracovníků společnosti, nicméně nezdůrazňovala to jako zásluhy pouze misionářské podpory. Vnímala také nedostatky, vlivy křesťanství na čínskou kulturu, ke které, jak bylo již mnohokrát zmíněno, přistupovala s respektem.

Jako další doklad věrohodnosti přínosu misionářů lze uvést sociální průzkum Sidneyho Gamblea, který dokládá data o založení misionářských škol, charitativních i jiných institucí pro pomoc čínskému obyvatelstvu.

6.2 Ohlasy na autobiografii paní Ning

I přesto, že byla tato publikace vydána až několik let po jejím sepsání, stala se velice oblíbenou, Americkým čtenářům totiž přibližovala odlišnou kulturu, umožnila nahlédnout na situaci

čínských žen z nejnižších společenských vrstev a také prostřednictvím vyprávění staré paní Ning, aniž by to bylo jejím účelem, poukázala na problémy čínské společnosti v období turbulentních změn a úpadku císařství. Ukázala tehdejší čínskou společnost realistickým způsobem, který je zcela odlišný od Číny, kterou si doposud představovali američtí čtenáři (Liu 2014: 88).

Biografie zaujala americké vydavatele z univerzitního nakladatelství Yale University Press, kteří se domnívali, že se jedná o jedinečný materiál, který si jistě najde své čtenáře.

Autobiografie staré paní Ning si našla své čtenáře, kteří viděli přínos především v možnosti poznat čínskou kulturu. Nicméně přínos této knihy vnímali také ti, kterým čínská kultura byla blízká. Následující ohlasy na publikaci *A daughter of Han* přichází od sinologů nebo spisovatelů, kteří v Číně po mnoho let žili, zabývali se čínskou kulturou a pozorovali přechod čínské společnosti v moderní. Alice Tisdale Hobart (1882-1967) je americkou spisovatelkou, jejíž sestra působila v Číně, učila v misionářské škole. Ona sama se později přestěhovala do Číny za svým manželem – ropným obchodníkem, a napsala svůj nejslavnější román *Oil for the Lamps of China*.

„This autobiography of a Chinese working woman is a testimony to the enlarged interest in China since that day. For of all the fiction and non-fiction with China as the theme which has been brought forth by our publishers in the last fifteen years, this book, perhaps, deals with the least dramatic, or so-called picturesque, of the Chinese people. Even "Ricksha Boy" does not reach down so searchingly into the drab, unending poverty and hopelessness of the understructure of Chinese life.“ (Alice Tisdale Hobart, 1946)

Socioložka a feministka Helen MacGill Hughes pro *American Journal of Sociology* napsala:

„This is surely the warmest, most human document that has ever come out of China. The life-story of Ning Lao Tai Tai, now eighty years old, may, in its directness and simplicity, be compared with Josef Roth's Job.“ (Helen MacGill Hughes,“ 1945-1946)

„Her story reminds one of the tales of matriarchal Negro mothers who are so often the sole support of the family, but again with a Chinese difference: Ning T'ai T'ai always regarded herself as a part of her husband's clan, answerable to his ancestors.“ (Helen MacGill Hughes,“ 1945-1946)

V USA *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman* z pera Idy Pruitt po svém vydání vzbudila velmi dobré dojmy, výpověď staré paní Ning velice upoutala čtenáře.

Zvědavost vzbudila také v čínských čtenářích, nicméně, jak už bylo zmíněno výše, v čínštině byla kniha vydána až o mnoho let později. Zájem vzbudil nejen příběh staré paní Ning, ale také život autorky. Ženy, jako byla stará paní Ning ukazovaly čínské ženy v jiném světle než jako pasivní oběti, v čemž čínští čtenáři viděli veliký přínos (Liu 2014: 87).

7 Hlavní pramen - *A Daughter of Han: The Autobiography of a Chinese Working Woman*

V této části nejdříve podrobně rozebereme hlavní pramen – biografii pracující ženy paní Ning, sepsanou Idou Pruitt před jejím odjezdem z Číny v roce 1938. Stručně uvedeme přehled knihy, zásadních momentů života ženy z nejnižší společenské vrstvy na konci císařství a počátku moderní doby. Budeme si všimnout změn v jejím smýšlení a vyjadřování se, vzhledem ke změnám, kterými si procházela nejen ona, ale také celá čínská společnost v období konce 19. a počátku 20. století. Dalším důležitým bodem je porovnání idejí i způsobu života staré paní Ning, její dcery a také její vnučky, tedy tří generací žen na pozadí turbulentních změn v období konce dynastie a počátku Čínské republiky.

Tato kapitola se dále zamýšlí nad hlavní motivací americké autorky k napsání této knihy, do jaké míry byla ovlivněna misionářským prostředím a jaký byl její vztah k protagonistce její knihy staré paní Ning.

Autorka záměrně ponechává některá slova v originálním čínském znění a pouze dodává vysvětlivky. Nesnaží se o překlad těchto slov do angličtiny, pouze podává podrobnější vysvětlení. Většinou se jedná o názvy pokrmů nebo specifických pojmů tradiční čínské kultury.

Celá biografie je rozdělena do tří kapitol, které jsou rozděleny podle jednotlivých období v životě staré paní Ning. Děj je chronologický a cyklický. V první části protagonistka vypráví o své rodině a manželství, v prostřední části se zabývá především svými pracovními zkušenostmi i se setkání s různými zaměstnavateli. V poslední kapitole se vrací opět ke své rodině, přičemž tentokrát promlouvá o svých dětech a vnučce. Následující analýza autobiografie je rovněž rozdělena do tří částí právě podle období života staré paní Ning.

7.1 Část první – rodina

Stará paní Ning se narodila kolem roku 1867 do nestabilních poměrů, do rodiny z nízké vrstvy společenské vrstvy. Dětství neměla jednoduché, její otec se živil pouličním prodejem rýžových koláčků a jelikož téměř veškerý majetek rozprodal, aby zaplatil dluhy z hazardu, rodina se neměla jak uživit. O svém dětství přesto nehovoří negativním způsobem, pouze sděluje fakta. Podobným způsobem vypráví i o tradicích, které museli v rodině dodržovat, i přesto, že některé z nich ji, z našeho hlediska krutě, poznamenaly. První takovou vzpomínkou, ke které se

vyjadřuje, byl zvyk svazování nohou, který ji překazil její oblíbenou aktivitu v dětství – lezení po stromech. V jejích sedmi letech se maminka rozhodla vázat malé Ning nožky. Ona však potom ve svých devíti letech onemocněla spalničkami, což celý proces na chvíli zastavilo. Později, když její maminka opět začala s obvazováním, bylo to natolik bolestivé, že se po nějaký čas dokázala pouze s pomocí rukou plazit po kolenou. Ona však nikdy neuvažovala nad tím proč se jí nožky vázaly, jen popisuje, jak krása dívky či mladé ženy je dána velikostí jejího chodidla. Ostatní ženy v jejím okolí věřily, že díky tomuto zvyku si zajistí šanci na dobrého manžela. Z jejího vyprávění se dozvídáme o mnoha dalších zvycích, jež byly součástí každodenního života žen. Také vypráví o svém prvním setkání s cizincem, misionářem, který přijel spolu se svou rodinou do města Penglai. Paní Ning tento zážitek popisuje jako traumatický, jako malá měla z vysokého cizince veliký strach. Vnímala toto setkání jako předzvěst něčeho špatného, jelikož tak se o tom hovořilo v jejím blízkém okolí.

Stará paní Ning velmi často zmiňuje tradici dohodnutých sňatků, přičemž ona sama i celá její rodina a známí byli takovýmto způsobem přislíbeni, a to v mnoha případech už jako malé děti. Sama paní Ning byla takto ve svých třinácti letech přislíbena staršímu muži. Ani on paní Ning, jakožto své ženě, život nijak neusnadňoval. Jelikož byl závislý na opiu, postupně rozprodal veškerý jejich majetek i malé věno, které si do rodiny přinesla paní Ning. Kvůli této situaci velmi často trpěli hladem. I přesto, že se paní Ning vdala, byla i v počátečním období odkázána na pomoc svých rodičů. Ti ji zprvu sice podporovali jak jen mohli, ale zvykem v tradiční čínské společnosti bylo, že o ženu se po svatbě stará rodina manžela. I paní Ning měla být dle slov jejích rodičů odkázána na svého muže, který by měl zajistit vše potřebné. V tomto období ještě porodila dvě holčičky. Byla tedy závislá na svém muži, který však domů nenosil žádné peníze a často také nic k jídlu. Pokud ovšem nic nepřinesl, celá rodina hladověla. Její muž po celý den kouřil opium a o svou ženu a následně i o své děti se postarat nedokázal. Paní Ning musela mnohokrát utéct za rodiči, kteří ji poskytlí jídlo, když neměla co jíst. Popisuje, jak místo toho, aby se na návštěvu své vlastní rodiny vezla v povozu nebo na koni, jak bylo zvykem u provdané ženy, musela jít pěšky a styděla se, protože to bylo bráno jako společenská potupa, ale ona sama neměla na výběr. Podobným způsobem jako paní Ning byla provdána i její mladší sestra, přičemž ani ona nebyla ve svém manželství spokojená. Přestože byli oba muži před samotným přislíbeným sňatkem vychvalováni příbuznými či známými v okolí, skutečnost byla zcela odlišná.

Když bylo paní Ning okolo dvaceti let, zemřeli jí oba rodiče. Její manžel, stále závislý na opiu, stále nedokázal zaopatřit rodinu, a tak veškerá břemena týkající se zajištění rodiny nesla paní Ning. Později byla dokonce donucena shánět peníze žebrotou, aby uživila sebe a své

holčičky. Chodila také žebrot ke dveřím místní misionářky, která k ní byla štedrá. Během tohoto období stará paní Ning změnila pohled na misionářské rodiny, které již nevnímala jako předzvěst něčeho špatného, ba právě naopak.

Chudoba starou paní Ning pronásledovala téměř po celý život, ale vrcholem se stala situace, kdy její manžel prodal jejich mladší dceru jako služebnou do bohaté rodiny. Paní Ning se podařilo ji přivést nazpět domů, ale situace se opakuje, a když paní Ning poznává, že se jejich mladší dceři daří v nové rodině dobře, už za ni nebojuje. Po tomto incidentu se však paní Ning s nyní už jedinou dcerou rozhodnou opustit manžela a otce a na rok odchází z rodného města. Po nějakou chvíli se živí pouze žebrotím, což pro ni ovšem nebylo jednoduché rozhodnutí vzhledem k tomu, že byla odmalička zvyklá pobývat doma, kde trávila většinu času domácími pracemi a starostmi o své dcerky. Teď je tedy vystavena situaci, kdy se o sebe musí postarat sama, navíc ve velmi ponižující roli.

7.2 Část druhá – ve službě

Později se paní Ning naskytla příležitost vykonávat službu u vojenského funkcionáře, kde přijme pozici služebné a vydrží tu celých šest let. Ani to pro ni nebylo jednoduché rozhodnutí, jelikož v té době nebylo zvykem, aby žena vykonávala nějakou práci a živila rodinu. Nicméně na manžela se v té době v žádném případě spolehnout nemohla, proto ji nic jiného nezbývalo. Potom, co opustí svou první službu, odchází paní Ning do další rodiny, když v tom je během oslav nového roku vyruší bombardování města Penglai.

Nedlouho po té paní Ning i z tohoto zaměstnání odchází a přichází do služby muslimské rodiny, kde se setkává se zcela odlišnými zvyky a tradicemi, než na jaké byla doposud zvyklá. Popisuje jejich zvyk čtyřicetidenního půstu a také ji fascinuje, jak jsou přehnaně čistotní. Nicméně s prací u nich byla spokojená. I rodina s ní byla velmi spokojená a když náhle kvůli povolání hlavy rodiny do služby v jiném městě opouštěli město Penglai, přemlouvali ji, aby se s nimi přestěhovala. Stará paní Ning však nemohla opustit Penglai jakožto svůj domov, proto se nerozhodla, že odejde se svými zaměstnavateli. Místo toho se za ni rodina přimluvila, u úřednické rodiny, která později paní Ning přijala. Během pobytu v této rodině paní Ning poprvé odcestovala do Mandžuska, kam byla poslána, aby doprovodila nevěstu, dceru rodiny, u které sloužila nyní.

Paní Ning během této doby velice tesknila po své, teď už téměř patnáctileté dceři Mantze. Po návratu z cesty se paní Ning rozhodla u dosavadní rodiny skončit a nastoupila do

rodiny misionářů. V této době se začíná její životní situace zlepšovat, už se nemusí tolik obávat o svou budoucnost.

7.3 Část třetí – rodina

Během pobytu v misionářské rodině stará paní Ning opět poznala mnoho cizích zvyků a tradic. S tím ale také přicházelo množství kulturních rozdílů, se kterými se teď musela potýkat. Zvláštním poznatkem pro ni byl fakt, že služebné u rodin cizinců, na rozdíl od služebných v čínských rodinách, v domácnosti nepobývají, ale každý den se vrací do svého vlastního rodinného zázemí. Stará paní Ning si tedy pronajala dům, který si již mohla spolu se svým manželem dovolit. Její manžel byl také schopný vydělat nějaké peníze, které byly užitečné k zajištění rodiny.

Ohledně svých osobních vztahů byla paní Ning velice pověřivá. Věřila tomu, že každý má svůj osud již předem určený. Věřila na věštby i posmrtný život. Jednou ji věštba předpověděla, že pokud by se rozhodla vdát za jiného muže, každý další bude jen horší než ten předchozí. Z toho důvodu, i přesto, že se svým mužem několik let nežila, mu zůstávala věrná a když později zjistila, že přestal být závislý na opiu a je schopnější postarat se o rodinu než kdy dříve, rozhodla se, že budou opět žít jako úplná rodina.

Při pobytu v misionářské rodině paní Ning překvapilo ještě mnoho dalších odlišností. Ku příkladu ženy z rodin misionářů se paní Ning zdály mnohem otevřenější, bez okolků hovořily i o intimních věcech, které si čínské ženy nechávaly výhradně jen pro sebe. Paní Ning si také v této rodině nemohla odpočívat. Zdálo se, že paní domu stále vymýšlí nové a nové prostředky, čím by ji zaměstnala. Bez ustání se musela věnovat stlání postelí, uklízení a dalším domácím pracím. Paní domu byla zpočátku s paní Ning nespokojená, jelikož paní Ning byla zvyklá na čínský způsob uklízení, který byl dle manželky misionáře nedostačující. Jak si později paní Ning povšimla, misionáři, zvláště potom jejich ženy kladou velký důraz na hygienu a pořádek. Nejen doma, ale i co se týká jejich těla. Na čínské poměry si velmi často měnily oblečení, proto také paní Ning velmi často prala. Později se zaučila způsobu, jaký po ni vyžadovali v domě svých zaměstnavatelů a své paní po chvíli zavděčila.

V misionářské rodině měla o dost větší plat, než na jaký byla zvyklá dostávat v rodině čínských úředníků, avšak v nynějším zaměstnání si stará paní Ning musela nosit vlastní jídlo, oblečení a každý večer se vracet do svého domu. Na rozdíl od svých čínských zaměstnavatelů nemohla

v tomto domě využívat téměř nic. Co se tedy týká úspor, které byla schopná našetřit, vedlo se jí nyní ještě hůř než ve službách v čínských rodinách.

V jejím sousedství žilo mnoho Číňanů, kteří se rozhodli konvertovat ke křesťanství, nicméně jejich časté návštěvy kostela byly, jak vypovídá z následujícího úryvku paní Ning, pod jiným účelem, než byla víra v Boha.

„A man was asked why he wanted to join the church. „To get a piece of corn bread to eat.“ Truly can I sympathize with those who have enough to eat. Those who have never hungered know not what it is to suffer.“ (Pruitt 1967: 189)

Stará paní Ning se tedy velmi často setkávala s misionáři nebo Číňany, kteří přijali pomoc misionářů (většinou od nich chudé obyvatelstvo dostávalo jídlo) nebo se rozhodli přijmout službu v misionářské rodině. I stará paní Ning byla častokrát přesvědčována k víře k Bohu, nicméně její odpověď zněla vždy takto:

„Mrs. Jones, for whom I sewed occasionally by the day, begged me to believe in the Heavenly Father. „But I do believe in Heavenly Father,“ I said. „I have always done so. We Chinese also believe in him and burn incense to him in the temples and in our homes. But I can not join to your church.“ (Pruitt 1967: 191)

Paní Ning dále popisuje, že Ti, kteří netrpěli hladem, se většinou nechtěli přidat k misionářům a konvertovat ke křesťanství.

V době, kdy stará paní Ning sloužila v rodině misionářů došlo v Číně k Boxerskému povstání. Po čas tohoto povstání se dle slov staré paní Ning nikomu ve městě Penglai nic nestalo, ale obávaly se jak misionářské, tak čínské rodiny. Jedna známá, která si jako malá neprošla procesem svazování nohou, se obávala, že ji její „velká“ chodidla prozradí a obviní ji z kontaktu s cizinci, kteří ji svazování chodidel rozmluvili. V té době totiž mnoho misionářů, převážně pak žen, ve městě Penglai hlásali svůj odmítavý postoj vůči těmto a jiným praktikám tradiční čínské společnosti. Nepodvázaná chodila by tedy mohla býti nevyvratitelným důkazem, že se daná dívka či její rodina stýká s cizinci, proti kterým vystupovali Boxeři. I přes to, že se v té době jen velmi málo čínských žen přátelilo s ženami misionářů, paní Ning pomohla jedné z těchto žen obstarat větší boty, aby ji nehrozilo nebezpečí. Mnoho dalších obyvatelů města Penglai se obávalo, že by na nich bylo poznat, že se stýkají s misionáři nebo také to, že konvertovali ke křesťanství. Misionářské rodiny, včetně té, u které sloužila paní Ning, se Boxerského povstání

obávali, proto si velmi rychle začali balit nezbytnosti, v případě, že by byli nuceni náhle opustit město.

V tomto období také pomalu začínala myslet na budoucnost své dcery. Stejně jako pro ni našli rodiče v jejím dospívání muže, o kterém byli přesvědčeni, že se o ni velice dobře postará, i ona pro svou dceru našla manžela – třetího z pěti synů svých známých. Její dcera Mantze byla tedy také přislíbena a čekala až dosáhne věku, ve kterém se bude moci vdát a založit vlastní rodinu. Mantze bylo již sedmnáct let a její matka usoudila, že je na čase splnit slib a dceru provdat, aby mohla brzy založit rodinu. V té době znovu otěhotněla i paní Ning, což bylo podle ní také jedno ze znamení, že je na čase, aby Mantze opustila domov. Tentokrát se paní Ning již narodil vytoužený chlapec. Doufala v to, že když se jí narodí chlapec, bude si moci, jednou, až dospěje, do rodiny přivést ženu, která by pak paní Ning pomáhala v domácnosti až ona sama nebude schopná. Její muž nedlouho poté zemřel, ale paní Ning se o něm ve svém příběhu téměř vůbec nezmiňuje.

Neuplynulo dlouho od sňatku a Mantze se vrátila zpět domů ke své matce. I přes všechnu chválu, kterou slýchávala na svého muže před tím než se za něj provdala, nevedlo se jim v manželském svazku příliš dobře. Manžel Mantze nejenže nenosil domů žádné peníze, ale ještě, jak se později zjistilo, okrádal sousedy ve městě. Stará paní Ning se už kvůli své dceři snažila za jejího muže přimluvit a sjednat mu nápravu a zaměstnání, nicméně bezvysledně. Krátce na to Mantze otěhotněla a staré paní Ning se tak narodila vnučka Su Teh. Během této doby se Ning sešla se svou mladší dcerou, kterou její muž kdysi prodal jako služebnou do bohaté rodiny. I přesto, že se o ni nová rodina starala velice dobře, vážně onemocněla a krátce na to zemřela.

O několik let později, začali syn paní Ning Suochutze a vnučka Su Teh navštěvovat místní misionářskou školu. Su Teh si školu neobyčejně oblíbila i přes to, že stará paní Ning ji velmi často od školy odrazovala, už například kvůli špatnému počasí a podobným malichernostem. Nicméně tím hlavním důvodem bylo, že ji nepřišla škola pro mladou dívku vhodná. Přála si pro ni spíše domácí výuku a vyučování vhodné pro dívky – učení se domácím pracím, šití, vyšívání a podobným činnostem, kterým se mohou učit doma a budou vhodnější pro dívku.

V té době stará paní Ning už nesloužila v rodinách, začala se živit prodejem různých věcí užitečných pro domácnost. Většinou se jednalo o věci potřebné pro šití, jako jsou látky, jehly, nitě a podobně. Tato práce se jí zamlouvala, už také z toho důvodu, že si připadala užitečná pro ty, kteří si nemohli dovolit chodit volně po ulici nebo zařizovat různé pochůzky a živila se také podomním obchodem. Žen, které využily jejich služeb, bylo v té době mnoho,

proto měla spoustu zákaznic. Jednalo se tedy především o ženy vysokých úředníků a obyvatel s vysokým společenským postavením. Tímto způsobem se živila asi šest let a během té doby se jí i její rodině dařilo poměrně dobře.

V roce 1911, těsně před pádem císařství, se její dcera Mantze seznámila s dívkou ze sousedství. Paní Ning se domnívala, že na ni má velmi špatný vliv. Nosila jiné oblečení i účes, který považovaly za moderní především ženy misionářů. Paní Ning se to zdálo v rozporu s tradičními zvyky, ve kterých stará paní Ning vyrůstala a snažila se tak vychovat i svou dceru. Mantze se však tento nový styl zalíbil a sama si dokonce ostříhala vlasy a začala se líčit. Stará paní Ning s těmito novými návyky nesouhlasila, nicméně Mantze se jí postavila na odpor, a dokonce své matce vyčetla, že ji zničila život domluveným sňatkem. Bylo jí v té době dvacet osm let a v jejím sousedství se i ostatní dívky začaly postupně chovat jako ona. Mnohé z nich se setkávaly s misionářkami, účastnily se mnohých setkání a různých debatních kroužků, na kterých hovořily misionářky a přednášely svůj názor na tradiční uzavírání manželství, svazování nohou a podobná kontroverzní témata.

Stará paní Ning nedlouho po tomto rozkolu se svou dcerou a dalšími neshodami se sousedy sehnala práci v továrně na výrobu krajek. Později vystřídala ještě několik dalších zaměstnání, včetně opětovné práce v misionářské rodině. Obě děti, tedy syn staré paní Ning a její vnučka Su Teh, chodili do misionářské školy. Su Teh později, díky jejímu nadání ve škole, přijali do internátní školy. Staré paní Ning odpustili poplatky za školné pro jejího syna a vnučku, jelikož to bylo velice nákladné a ani se svými, v té době už poměrně slušnými, výdělky by si nemohla školu pro obě děti dovolit.

Během tohoto období vypukla revoluce a v městských ulicích pochodovaly jednotky, jejíž příslušníci stříhali mužům copy, symbol vlády mandžuské dynastie. Stará paní Ning vypráví, jak se sama obávala traumatu, které by po tomto incidentu mohl mít její syn, proto mu raději cop ustříhla sama.

Mantze i Su Teh se v této době, dle staré paní Ning, chovají velice nerozumně. Mantze dle slov jejích postarších sousedů nevedla řádný život. Starou paní Ning neustále upozorňovali, že se jim chování její dcery i vnučky vůbec nezamlouvá. Su Teh dle jejích slov nosí moderní oblečení a neusiluje o to vdát se a založit vlastní rodinu. Spory mezi ženami v rodině staré paní Ning se stále zhoršují a tak Mantze i s dcerou Su Teh odstěhují k muži, se kterým se Mantze již nějakou dobu vídá. Nicméně tento muž je ženatý a Mantze chce přijmou za svou konkubínu. Stará paní Ning o tom nerada slyší, vadí jí rezignace její dcery i vnučky na tradiční hodnoty, a proto se přes tyto neshody přestane se svou dcerou po nějakou dobu vídat.

Stará paní Ning později také začíná pracovat jako chůva u mnoha rodin. Misionářka ze sousedství ji požádá, zda by mohla ve svém domě ubytovat dva studenty, kteří se naléhavě shání po bydlení. Jelikož má ve svém domě po odchodu Mantze a vnučky Su Teh nyní spoustu místa, studenty u sebe ubytuje.

Během let 1921 až 1925 stará paní Ning opět pracuje v misionářské rodině. V té době je již její syn dost starý na to, aby se oženil a také založil vlastní rodinu. Vnučka Su Teh odjíždí studovat do Peking, kde nastoupí do školy rovněž založené misionáři. Stará paní Ning začíná pomalu myslet i na její sňatek. Našla pro Su Teh ženicha, muže z dobré rodiny, avšak ta se za žádnou cenu nechce provdat. Je plně soustředěná na své studium na misionářské škole, které jí přináší radost. Její matka Mantze ji to neměla za zlé, naopak respektovala její rozhodnutí. Sama zažila domluvený sňatek, ve kterém byla nešťastná a své matce to i po všech těch letech stále vyčítala. V tomto ohledu se názor babičky Ning a matky Mantze v mnohém lišil.

Sama Su Teh měla zcela jiné ambice, odjela studovat do Peking, kam byla poslána misionáři a později se jí podařilo získat stipendium a odjela na univerzitu do Ameriky. Když se vrátila, sama začala vyučovat na univerzitě a byla velice úspěšná. Ning, i přes její prvotní nesouhlas s upřednostněním kariéry před rodinným životem, ji popisuje jako šarmantní, vzdělanou a úspěšnou ženu. Nicméně když bylo Su Teh pětatřicet let, začala se její babička opět shánět po ženichovi, jelikož se obávala, aby pro ni nebylo příliš pozdě vdát se a založit vlastní rodinu. Su Teh však stále odmítala, argumentovala tím, že pro to, aby žena mohla být prospěšná pro svou zemi, nepotřebuje být vdaná či mít děti. V tomto ohledu si babička a její milovaná vnučka vůbec nerozuměly.

Později stará paní Ning nastoupila jako chůva do rodiny ruského konzula. I to pro ni byla nová zkušenost, jelikož v minulosti sloužila pouze u Britů či Američanů. Zde si velice oblíbila ruskou kuchyni. Velmi ráda hovoří o společenských rozdílech mezi jednotlivými rodinami cizinců. Krátce na to se však ocitá znovu bez práce, a tak se živí občasným šitím nebo praním pro místní rodiny. Mezitím se jejímu synovi narodí již druhý syn. Suochutze má stabilní příjem, pracuje jako zubní lékař, a s rodinou se odstěhoval do Peking. Mantze se spolu se svým mužem odstěhuje do Šanghaje a stará paní Ning váhá, zda žít ve svém rodném městě Penglai nebo se odstěhovat za jedním ze svých dětí, aby byla rodina alespoň částečně pohromadě. Rozhodne se nakonec následovat svého syna a na krátkou dobu žije poklidným životem.

Staré paní Ning se ale ovšem velice stýská po své dceři, zvláště poté, co se dozvěděla, že se Mantze trápí kvůli svému manželovi. Ten se vrátil ke své předchozí rodině a Mantze velmi zanedbává. Po nějaké době se stará paní Ning se svou dcerou znovu setkává, ale v jejich

vzájemném vztahu stále panují neshody. Mantze své matce stále vyčítá domluvený sňatek i další rozhodnutí, která pro ni matka udělala bez jejího souhlasu.

Stará paní Ning si nyní uvědomuje, že Su Teh i její syn jsou zaopatřeni, mají stabilní příjmy a vedou si dobře. Sama se touží vrátit zpět do rodného města a prožít tak zbytek života se svými přáteli a známými. V té době se její vnučka Su Teh vrací z Ameriky a vzhledem k jejímu vysokému příjmu i postavení je ke své rodině velice velkorysá.

Stará paní Ning náhle onemocní, a přestože mezi ní a její dcerou Mantze panují velké neshody, Mantze ji má natolik ráda, že u jejího lůžka tráví veškerý volný čas a stará se o ni. Po vyléčení se stará paní Ning opět vrací do Penglai, ale později odchází do Pekingu, aby byla nablízku svým dětem a vnoučatům. Její syn v Pekingu koupí dům, aby mohla být celá rodina pohromadě. K tomuto domu má stará paní Ning mnoho výhrad, není spokojená s rytmem života ve společné domácnosti. Avšak v Pekingu si již zvykla a byla ráda, že může být nablízku své rodině.

Stará paní Ning za svůj život zažila již mnoho událostí, které Čínou otráslly. Po boxerském povstání, bombardování jejího rodného města Penglai Japonci, svržení dynastie Qing, zažije ještě druhou čínsko-japonskou válku, jež započala roku 1937. Spolu se svým synem každý den pročítají noviny a sledují celé dění. Situace se každým dnem zhoršovala, a tak se stará paní Ning rozhodla začít s určitými opatřeními. Uložila peníze do americké banky, jelikož se obávala, že by ji Japonci o všechno připravili. Později již bylo každý den slyšet střelbu a jejího syna už vojáci nepustili přes město do práce. Podle jejich slov Japonci přebírají „mandát nebes“ a je tedy nutné je poslouchat. Vnučka Su Teh s tím razantně nesouhlasí a je připravena za každou cenu bojovat za svou vlast. Stará paní Ning má však opačný pohled, odmítá odejít z Pekingu a věří, že mohou žít i pod nadvládou Japonci a přizpůsobit se. Neustále se vrací k myšlenkám neodvratitelnosti osudu, zůstává pasivní vůči osudu čínské společnosti a nechápe, proč chce jít Su Teh bojovat proti japonské okupaci. Vnímá důležitost státu a národa jiným způsobem a proto opustí svou velice dobře placenou pozici na univerzitě a odchází bojovat a pracovat pro svou vlast.

Su Teh said that we should think of what we should do when they came, if they came. She said that she would not stay in Peiping if the Japanese became masters. She and many of her friends had decided to leave Peiping if the Japanese came, and go somewhere to work for our country. That was a new talk which I did not understand, but my granddaughter is a good girl. (Pruitt 1967: 240)

Su Teh se přichází rozloučit, rodině však neřekne, kam odchází, pouze si obleče venkovský šat, aby unikla japonské kontrole. Nicméně i přes to se obává, že by ji Japonci mohli poznat podle jejích jemných rukou, jaké těžce pracující venkovanky neměly. Stará paní Ning, dcera Mantze a vnučka Su Teh se tedy s pláčem loučí a nechávají ji odejít bojovat za Čínu i za svůj vlastní osud.

7.4 Zobrazení čínské pracující ženy v autobiografii

Tato biografie poskytuje náhled na život pracující ženy v období mezi lety 1867 až 1938, tedy přesně v období, kdy si čínská společnost procházela postupnou změnou ze společnosti tradiční na moderní. Jednou ze skupin, které byly touto změnou ovlivněny, byly ženy. Stará paní Ning je příkladem ženy z nejnižší společenské vrstvy, jejíž život příznivě ovlivnily změny v čínské společnosti na konci období císařství a počátku moderní doby. Jako mladá dívka byla poslušná vůči svým rodičům v záležitostech týkajících se domluvených sňatků, svazování nohou a jiných dalších tradic, které byly ve společnosti brány jako samozřejmost. Nicméně vůči těmto zvykům nijak neprotestovala, naopak věřila, tak jako její matka, že ji tyto zvyky přinesou šťastný život. I přes to, že se ji v manželství nedaří, zpočátku věřila, že všechno je v jejím životě pevně dáno, každý má svůj osud a není možnost, jak tento osud změnit. Nezbyvá nic jiného než to přijmout a přizpůsobit se.

„Truly women of our family had hard destinies. It was written in the books of gods. Our destinies were decided from the time that life was in our mother's bodies.“ (Pruitt 1967: 171)

„Truly is one's life decided by destiny. [...] To see a sparrow walk is also a sign of fortune. Kuan Kung saw one walk three steps. But they always hopped for me.“ (Pruitt 1967: 174)

Paní Ning byla také velice pověřivá vůči znamení osudu, neopustila svého muže i přes to, že se v manželství necítila spokojená, po celý jeho život ho nazývala „opiovým ochlastou“. Jak jí bylo jednou předpovězeno, neopustila by ho, jelikož se obávala věštby, že by se s jiným dalším neměla dobře. Ve skutečnosti se však pravděpodobně obávala toho, že pokud by ho opustila a žila s někým dalším, provinila by se tak vůči konfuciánským hodnotám.

Její život byl svým způsobem rozporuplný. I přes fakt, že ji byla v dětství vychovávána v souladu s konfuciánskou morálkou a pro své děti a vnučata prosazovala stejnou výchovu, víra ji nebrání v tom, aby pracovala a zapojila se do běžných situací. Během svého vyprávění nezmiňuje, že by nebyla společností přijímána, či o ní společnost smýšlela jako o ženě, která by se vůči tradičním hodnotám nějak provinila. Po většinu svého života pracovala, určitou chvíli se také živila podomním prodejem, přičemž tato činnost jistě vyžadovala mnoho pohybu. Nezmiňuje se ale ani jednou o omezení v pohybu vzhledem k podvázaným nohám.

V momentě, kdy přijímá práci u křesťanských misionářů, si o ní sousedé začínají povídat. V té době byli misionáři bráni jako ti, kteří se snaží „napravit“ společnost a přinést cizí vlivy. Číňané jim proto z počátku vůbec nedůvěřovali. Když se stará paní Ning začala s misionářskými rodinami sbližovat, její okolí to vnímalo tak, že již necítí tradiční hodnoty. I přesto, že stará paní Ning ani na okamžik nepřemýšlela o konvertování. Biografie explicitně nelíčí, jaké pocity to v ní vzbudilo, nicméně zdá se, že kontakt s cizinci neovlivnil její víru v konfuciánskou morálku. I nadále svou dceru vychovává podobným způsobem, jakým byla vychovávána ona sama. Má ale nyní více možností, může pro svou vnučku a svého syna zajistit velmi dobré vzdělání a díky pracovním příležitostem má dostatek finančních prostředků na to, zaopatřit svou rodinu.

7.4.1 Dcera Mantze

Mantze vyrůstala v období na přelomu 19. a 20. století, kdy se o společenských změnách začínalo hovořit více a více otevřeně. Vznikaly spolky, kde nově i ženy měly možnost vyjádřit svůj názor. Velký podíl na tom měly ženy intelektuálů, kteří se později profilovali v Májovém hnutí, nebo misionářky, které se snažily ovlivnit svými západními myšlenkami také ženy z neprivilegovaných vrstev. I přesto, že byla Mantze vychována po vzoru, jakým byla vychovávána i stará paní Ning, jehož součástí bylo také dodržování zvyku vázání nohou, konkubinátu a domluvených sňatků, byla Mantze během svého života také ovlivňována okolím. I přesto, že po vzoru její matky přijme domluveného manžela, chce se později sama rozhodnout s kým stráví zbytek života a odejde žít k jinému muži.

Mantze během svého dětství v Penglai přicházela velmi často do kontaktu s cizinci, kteří do Číny přinášeli nové znalosti z jim dosud nepoznané kultury, nové možnosti i příležitosti. Několikrát se také díky své matce a její službě v misionářských rodinách ocitla v jejich domě, díky čemuž měla možnost poznat jejich zvyky. I přesto, že se v biografii nehovoří tolik o jejím životě, lze si povšimnout jistých postupných změn v uvažování a pohledu na tradiční hodnoty.

V jejím životě dochází ke střetu tradičních hodnot s těmi novými moderními, se kterými přicházejí do Číny cizinci a čínská společnost je postupně začíná přijímat. Na rozdíl od své matky a dcery, které jsou již co se týká přemýšlení o tradičních konfuciánských hodnotách velice vyprofilované, se zdá, že Mantze své hodnoty hledá. Na jednu stranu je ovlivněná již teď mnohem častějšími styky s cizinci nebo s lidmi, kteří se s cizinci pravidelně stýkají. Na druhou stranu je ovlivněná matkou, která i přesto, že se může zdát, že se vůči konfuciánským hodnotám provinila, má svou víru v těchto hodnotách stále ukotvenou.

7.4.2 Vnučka Su Teh

Představy o ženě, která se řídí konfuciánskými hodnotami, se v případě nejmladší ženy v rodině neshledávají s přijetím. Vnučka Su Teh má již zcela odlišné představy o životě než jaké měla její babička nebo do jisté míry také její matka. V dětství navštěvuje misionářskou školu v městě Penglai, později získává stipendium na americké univerzitě. Vyrůstá v prostředí, kdy se společnost postupně mění, je silně ovlivněná svou matkou, která ji v jejích rozhodnutích podporuje, na rozdíl pak od její babičky, která její postoj odmítá. Su Teh odmítá domluvený sňatek, který ji babička Ning s velkou angažovaností zařizuje, místo toho upřednostňuje kariéru na univerzitě.

„My granddaughter, Su Teh, is a successful woman. But she has not married. I tell my granddaughter she should marry. She says that marriage is not necessary to working for the country. That is new talk. We all know that the family is more important than anything else. Every woman must have a husband and children.“ (Pruitt 1967: 239.)

„How can there be a country if there are no families and children?“ (Pruitt 1967: 239.)

Su Teh nevěří na předem daný osud jako její babička. Svůj život chce mít pevně ve svých rukou a rozhodovat se na základě svého nejlepšího vědomí. Na počátku japonské okupace se u ní také objevují myšlenkové tendence nacionalismu.

7.5 Střet nového a starého světa v autobiografii

Marx Weber popsal modernizaci slovy „odkouzlování světa“, neboli proces „odstranění magie jako prostředku spásy“, kdy roste racionalistický přístup k životu a vytrácí se „magičnost“. Spolu s tím se také mění nahlížení na osud, ke kterému se již nepřístupuje jako k neovlivnitelnému (Gauchet 1985: 10).

Nejjasněji střet nového a starého světa pozorujeme ve třetí části knihy, kdy máme možnost nahlédnout do života třech žen, tedy tří generací. Největší kontrast vnímáme u staré paní Ning a její vnučky Su Teh. Pochopitelně, Su Teh má již mnohem více možností, ať už jde o vzdělání v Číně i ve světě, možnosti vyučovat na univerzitě, účastnit se veřejných debat a mnoho dalších příležitostí vystupovat jako subjektivní osoba. Paní Ning z počátku nerada vidí, že její vnučka studuje, do misionářské školy posílala jen svého synka, ale vzhledem k tomu, že byli se Su Teh podobně staří, i ona chtěla chodit do školy. Když se vrátí ze studií a začíná vyučovat na univerzitě, vnímá ji babička jako úspěšnou ženu a to i přesto, že by si přála, aby byla dávno vdaná a měla svou vlastní rodinu. Prostřednictvím vzdělání je Su Teh uvedena do nových kolektivních identit, má více příležitostí k tomu, aby sama rozhodovala o svém životě, spoléhá se více na sebe, na své vzdělání a na stát. Stará paní Ning, která vyrůstala v tradičních konfuciánských hodnotách, stále chápe rodinu jakožto nejzákladnější a nejdůležitější jednotku společnosti. Tento názor se zrcadlí také v jejím pohledu na osud Číny, když je zasažena japonskou okupací. Osud Číny je předem daný, proto nemá cenu proti němu bojovat. Su Teh ale vnímá celou situaci jinak. Není ochotná přijmout pasivní postoj a odchází za svou vlast, i svůj osud, bojovat.

„Perhaps it is a new dynasty come to rule us, but Su Teh does not agree. She says that we must fight, that we must not give in to the Japanese.“ (Pruitt 1967: 246)

Tradiční představy o životě čínské ženy se v případě Su Teh rozcházejí s představami její babičky. Su Teh je více emancipovaná. Oběma z nich velice záleží na rozvoji jejich vlasti, nicméně způsoby, jak toho dosáhnout se v lecčem odlišují. Stará paní Ning prosazuje plození potomků, kteří by se následně mohli postarat o své rodiče, čímž opět odkazuje na důležitost rodiny jakožto základní společenské jednotky, kult předků a další hodnoty důležité pro konfuciánskou společnost. Su Teh přesouvá důraz z rodinného, soukromého života do sféry politické angažovanosti. Budoucnost Číny pak chce podpořit vlastní angažovaností, bojem proti Japoncům, nikoliv pak založením rodiny. Stará paní Ning ji v tomto ohledu respektuje, má ji ráda,

proto se nesnaží radikálně zpochybnit její vize. I přesto, že s nimi nesouhlasí, svůj názor si nechává pro sebe. Byť sama zastává odlišný názor, novou generaci respektuje. Ona sama se svým způsobem do jisté míry odlišila od většinového způsobu života čínských žen v období dynastie Qing. Opustila svého muže a živila se sama, čímž si ale také vybojovala světlejší budoucnost pro sebe i své děti. Přesto však ctí tradiční hodnoty a obává se, že její vnučka už smysl pro tradiční hodnoty ztratila a neznamení pro ni to, co pro ni a její generaci čínských žen.

8 Postavení ženy z nejnižší společenské vrstvy v diskursu Májového hnutí a v práci misionářů

V poslední kapitole a zároveň závěru této práce bych ráda porovнала životní příběhy dvou žen z nejnižší vrstvy čínské společnosti – příběh staré paní Ning, tedy autentickou výpověď konkrétní osoby spolu s konstruovaným příběhem snachy Xianglin, hrdinkou Lu Xunovy povídky *Zhufu* v kontextu diskursu Májového hnutí. Ida Pruitt zaznamenala jeden životní příběh konkrétní osoby, jejíž život byl vzhledem její situaci velmi obtížný. I přes všechna trápení, problémy, kterým byla nucena paní Ning během svého života čelit, dokázala pro sebe i svou rodinu a budoucí generace nakonec zajistit lepší podmínky. Naproti tomu Lu Xunova povídka má radikálně jiné vyznění. Lu Xun v povídce *Zhufu* vytváří portrét prosté ženy, která si také prochází řadou těžkostí, ty však na rozdíl od příběhu paní Ning směřují k nevyhnutelné tragédii. Ústřední postava povídky snacha Xianglin je odsouzena společností a přes veškeré snahy se nedokáže postavit na vlastní nohy a zachránit se. Stala se pasivní obětí systému, nedokáže se vymanit z bídy a to všechno dospělo k jejímu smutnému konci. Celkové pojetí povídky ukazuje, že Lu Xun neusiloval o to poukázat na ženy z nejnižších společenských vrstev v diskursu Májového hnutí a zabývat se jejich nuznými podmínkami a konkrétním způsobem, jak se s nimi vyrovnávaly. Chudá prostá žena se pro něj v této povídce stala symbolem staré společnosti a důvodem volání po změnách v duchu diskursu Májového hnutí, prostřednictvím ženy z nejnižší společenské vrstvy se snažil vyslovit soud o tradiční čínské společnosti. Jejím životním osudem a smutným koncem burcuje společnost ke změnám, které byly dle něj a mnohých dalších reformátorů a intelektuálů Májového hnutí nezbytné.

Pokud bychom se podívali na hrdinku Lu Xunovy povídky *Zhufu*, která má znázorňovat ženu v „zajetí“ tradiční čínské společnosti, a porovnali ji s paní Ning, odhalíme několik charakteristických prvků jak ženu z nejnižší společenské vrstvy vnímali intelektuálové Májového hnutí. Snacha Xianglin je prostou ženou, která, jak ji Lu Xun popisuje, má bojovného ducha, ale ani to ji nepomůže změnit svůj úděl. Její snahy vzepřít se společnosti a usilovat o svůj vlastní osud ji přivedou až k samotnému konci. Dle těchto představ nemá žena z nejnižší společenské vrstvy tradiční („staré“) společnosti prakticky žádné naděje na lepší život. V souvislosti příběhu snachy Xianglin Lu Xun hovoří o chudé ženě z neprivilegovaných vrstev jako o bezbranné oběti, která i přes jakékoliv snahy, o které by se pokusila, stejně skončí špatně, jelikož společnost rámovaná konfuciánskými hodnotami jí neumožní usilovat o změnu svého osudu. Lu Xun nevidí jiné východisko než od základu změnit čínskou společnost. Důležitou

součástí této změny je pro Lu Xuna změna hodnot a myšlení lidí, které zůstávají v zajetí konfuciánského učení. Prostá venkovská žena je nástrojem k vyzývání čínské společnosti ke změnám, ke snaze vymýtit dosavadní konfuciánské učení, které se v čínské společnosti udrželo po mnoha staletí a zavést reformy, díky kterým se z Číny stane moderní stát na úrovni světového měřítká.

Lu Xun stejně jako další intelektuálové Májového hnutí vnímali společenskou praxi založenou na konfuciánských jako zhoubu společnosti, jenž brání v přechodu na společnost moderní. V příběhu snachy Xianglin mají podobně jako konfuciánství negativní vliv na příběh hlavní hrdinky pověry svázané s tradičním náboženstvím. Proto je snacha Xianglin v povídce *Zhufu* stále v bludném kruhu a zdá se, že nemá možnost úniku. Jak se velmi často uvádí v konceptu Májového hnutí ženy z nejnižších společenských vrstev neměly mnoho příležitostí, neměly možnost vystupovat na veřejnosti, nebylo jim umožněno studovat, nedostatek vzdělanosti jim poté bránil ve vyhlídkách na zaměstnání, a tak jsou velmi často popisovány jako „žáby ve studni“ ze které není útěku (Johnson 1983: 14). To opět vytváří dojem, že tyto ženy jsou pouze bezbrannými oběťmi společnosti. Snacha Xianglin je takovouto obětí společnosti, která se jí nesnaží pomoci, nýbrž ji odsuzuje a sráží na nohy. Všechny její pokusy o lepší budoucnost společnost odsoudí a jako by se snažila ji zabránit žít v poklidu v souladu s konfuciánskými hodnotami, ve které nepřestává věřit.

Jak už bylo zmíněno, přední reformátoři hnutí za novou kulturu byli vzdělanci, velmi často také studenti, kteří své vzdělání získali mimo Čínu. Velká část z nich vyrůstala ve vzdělaneckých rodinách vyšší společenské vrstvy. Proto pro ně mohly být představy o tom, jak žijí ženy z nízké společenské vrstvy poměrně komplikované. Velmi pravděpodobně jejich zájem nespočíval v životě chudých vesnických žen, ale především mladé generace městského obyvatelstva a studentů, ve kterých viděli potenciál ke změně. Postupně se jejich zájem rozšířil, nicméně na venkově byl postup reformy čínské společnosti stále velice pomalý.

Naproti tomu americká misionářka Ida Pruitt neusiluje o to poukázat na nešvary v tradiční čínské společnosti, v jejím zájmu bylo pouze sepsat konkrétní příběh ženy, která se svou pílí dokázala vymanit z chudoby. Snahou Idy Pruitt bylo vyzdvihnout to, že se stará paní Ning během svého života dokázala postavit na vlastní nohy. A to i přesto, že se do jisté míry vymykala představám o tradiční ženě v čínské společnosti, když se vydala do zaměstnání a ocitla se – z hlediska tradičních hodnot, které ženě určovaly místo v domácnosti – ve velmi ponižující roli. Autobiografie staré paní Ning vykazuje větší subjektivitu, ukazuje skutečný příběh jedné ženy na pozadí společenských změn v Číně na konci císařství a počátku moderní doby. Jak ve své předmluvě Ida Pruitt popisuje, nesnažila se najít vhodný příběh pro to, aby

dokázala nebo vyzdvihla přínos misionářů v čínské společnosti. V jejím prvotním zájmu bylo dozvědět se o čínských tradicích prostřednictvím ženy, která po celý život věřila v tradiční hodnoty. Ida Pruitt neměla apriorně negativní vztah k čínské tradici, naopak, zajímala se o ni a nacházela v ní pozitivní hodnoty a přístup k životu.

Jak stará paní Ning, tak snacha Xianglin žijí ve velice obtížných podmínkách, obě tvrdě pracují jako služebné nebo pomocnice v jiných domácnostech, obě se potýkají se starostmi o své dítě – staré paní Ning je dcera prodána jako služebná do bohaté rodiny, snacha Xianglin rovněž tragickým způsobem o své dítě přijde. Obě žijí ve společnosti, ve které jsou pracující ženy stále z hlediska společenské morálky v ponižující roli. Snacha Xianglin žije na vesnici, zatímco stará paní Ning žije v přístavním městě Penglai. Velký vliv na osud snachy Xianglin mají pověry, které se na venkově udržují ve větší míře než ve městě a které ji ovlivňují v jejím myšlení a podněcují ji také v jejím jednání.

Venkovský život je oproti životě v přístavním městě velice odlišný také v možnosti zaměstnání. Stará paní Ning má oproti snaše Xianglin po svém rozhodnutí postavit se na vlastní nohy vlastně po celý svůj život stále nové příležitosti k zaměstnání. Když se rozhodne odejít ze služby u jedné rodiny, vzápětí má další zaměstnání u nové rodiny nebo se živí podomním prodejem. V autobiografii nezmiňuje, že by ji dělalo problém najít si nové zaměstnání, dokonce vždy, když se cítí nespokojeně, odchází. Snacha Xianglin však své postavení včetně služby u rodiny Lu chápe jako osud, který nemůže změnit. Na rozdíl od paní Ning nehledá stále novou cestu a jediné, o co usiluje je to, aby na ní společnost nahlížela jako na morální ženu, která žije v souladu s tradičními hodnotami. Přitom stará paní Ning také lpí na tradičních hodnotách a je pevně přesvědčená, že žije v souladu s tradičními hodnotami. Několikrát o tom ujišťuje také misionářky, které na ni naléhají, aby konvertovala ke křesťanství. A také svou dceru a především vnučku nabádá, aby ctily tradice a nesouhlasí s nimi, když ji přesvědčují, že tradice, jako jsou domluvené sňatky, již nemají takovou hodnotu jako dříve a i ženy mají právo samostatně rozhodovat o svém životě a sňatek a život v domácnosti nemusí být cílem ženina života. Ona však zůstává ukotvená ve své víře v tradiční hodnoty, což ji ale nebrání v tom, se o sebe postarat, vymanit se z chudoby a zajistit lepší budoucnost pro další generace. Naproti tomu její dcera, především pak její vnučka Su Teh zanevřela na tradiční hodnoty, rodina pro ni neznamená to, co pro její babičku. Rodinu už v duchu konfuciánské morálky nechápe jako nejzákladnější a nejdůležitější jednotku společnosti, v jejím chápání má nyní nejdůležitější místo stát. Zatímco stará paní Ning spoléhá na rodinu, Su Teh spoléhá na vzdělání a stát. Nejpatrněji to pozorujeme v momentě, kdy opouští svou rodinu v Pekingu (tehdy Peipingu) a vydává se bojovat proti Japoncům.

Jak můžeme vidět na srovnání příběhů dvou žen z nejnižší společenské vrstvy, převažující představy o ženě v tradiční čínské společnosti v diskursu Májového hnutí nemusí vždy odpovídat skutečnosti. I přesto, že v tradiční společnosti řídicí se konfuciánskými normami byly ženy po celý svůj život ve velké míře znevýhodňovány, mnohé z nich měly možnosti, o kterých se Lu Xun ve své povídce nezmiňuje a v období Májového hnutí se o tom mnoho nehovoří. Vzhledem k tomu, že žena jako byla snacha Xianglin, byla často brána pouze jako symbolické vyjádření úpadku čínské společnosti, je diskurs Májového hnutí jednostranný a ženám, jako byla stará paní Ning, nedává moc prostoru na svá vlastní vyjádření. Nicméně, na příkladu staré paní Ning lze vidět, že ona sama už na samém počátku ambice měla a našla také ony základy soběstačnosti, které ji umožnily pro sebe zařídit vhodný život a dokonce lepší podmínky pro svou dceru i vnučku.

Lu Xunova povídka zapadá do diskursu Májového hnutí, v němž převažuje představa o ženách jako o pasivních obětech, které jsou utlačovány konfuciánskou společností a pokud ony samy opustí muže, nedokáží se postavit na vlastní nohy. Jejich ekonomická závislost na mužích z nich zase dělá pasivní oběti. Stará paní Ning se ale nakonec bez svého muže, který všechn majetek, včetně jejího věna, rozprodal, aby získal prostředky na opium, obejde. Teprve až když svého muže opustila a postavila se na vlastní nohy, se dokázala začlenit do společnosti. Nebudila dojem „žáby ve studni“, nikdo ji neodsuzoval za to, že pracuje nebo chodí na veřejnost. Výrazně se neprojevovala, nesnažila se vědomě o emancipaci ve smyslu radikální modernizace společnosti, pouze vydělávala na své živobytí a okolí ji tak i vnímalo. Dle jejího vyprávění ji lidé z okolí pomáhali bez ohledu na to, že její postavení se vymykalo společenskému standardu matky a manželky. Ku příkladu popisuje, jak když opustila svoje zaměstnání, její domácí se za ni přimluvila u jiné rodiny. Stará paní Ning si nestěžuje na podmínky či překážky ze strany čínské společnosti, necítí se být v konfliktu se společností. Ve skutečnosti, jak je zřejmé z dobového sociologického výzkumu, již na počátku 20. století mnoho žen v Číně dosáhlo alespoň částečné ekonomické nezávislosti. Dle Gambleovy studie z roku 1921 mnoho žen, především pak z nízké společenské vrstvy denně docházelo do zaměstnání. Po reformním hnutí začalo vznikat množství státních i soukromých sdružení, která propagovala myšlenky feminismu a podporovala ženy v jejich nezávislosti a snažila se vymýtit představu, že ženy jsou méněcenné a pěstovat v ženách soběstačnost (Gamble 2011: 261). Příběh paní Ning naznačuje, že skutečnost nebyla tak jednoznačně černobílá. Ve skutečnosti však ne všechny ženy se cítily méněcenné. Zde opět odkazujeme na starou paní Ning a ženy v jejím okolí, které se necítily bezmocné, neuvažovaly o tom, že je společnost příliš utlačuje, ale samy braly svůj život do vlastních rukou.

Dále bychom se měli podívat na to, jakou roli v procesu přechodu čínské společnosti ve společnost moderní a v příběhu staré paní Ning hráli misionáři. Jak víme z vyprávění paní Ning, v období jejího života se ve městě Penglai usadilo mnoho misionářských rodin. Jejich příchod mimo jiné přinesl také mnoho nových příležitostí pro čínské obyvatelstvo. Ona sama se s misionáři setkala už dětství a později, když byla nucená žebrot, pobývala před domem jedné misionářky. I přesto, že misionářka k ní byla velice štedrá a stará paní Ning díky tomu změnila názor na misionáře. Paní Ning se zmiňuje o tom, jak jí dala pár drobných, aby si mohla koupit něco k jídlu pro sebe a svou dceru. Později, když slouží v domě misionářské rodiny si uvědomuje kulturní rozdíly, především ohledně jejich zacházení ke služebnictvu. V době, kdy jsou vnučka i syn paní Ning ve věku, že mohou chodit do školy, přihlásí je paní Ning do misionářské školy, kde je jim odpuštěno školné, které bylo pro paní Ning velice nákladné.

Jak už bylo dříve zmíněno, misionáři se mimo jiné podíleli na procesu budování škol, nemocnic a dalších charitativních a vzdělávacích institucí. Důležitý, ale také velmi často opomíjený přínos misionářů byl v oblasti sociální pomoci. V Číně v době období úpadku dynastie Qing žilo mnoho obyvatelstva v chudobě. Mnoho lidí trpělo hladu, bojovali s chudobou a mnozí z nich kvůli bídě ekonomické situaci byli dokonce nuceni prodat své dcery do otroctví a podobně. Nejen Ida Pruitt, ale mnoho dalších misionářů a misionářek se velice zajímali o chudé, v kostelech, které stavěli, rozdávali jídlo pro chudé a nabízeli možnost zaměstnání lidem také z nejnižších společenských vrstev (Gamble 2011: 253). Jak dokazuje Gambleův průzkum, misionáři se velkou měrou zasloužili o rozvoj čínské společnosti, především v oblastech sociální pomoci. Jedním z úsilí misionářů bylo také učinit ženy ekonomicky nezávislé, proto velmi často nabízeli zaměstnání právě ženám, jejichž životní situace byla velmi špatná. Jak zmiňuje paní Ning, chudí lidé trpící hladem docházeli do kostela pro něco k snědku. To byl také častý důvod jejich konvertování – misionáři jim nabízeli naději na lepší materiální podmínky. Velký přínos misionářů v Číně je také patrný ve vzdělání. Na počátku 20. století ještě nebylo mnoho dívek a žen, které by mohly získat vzdělání. Proto se spolu s otevíráním misionářských škol naskytly mnoho dívkám a ženám nové příležitosti ke vzdělání, které výrazně ovlivnilo jejich budoucnost.

Na rozdíl od misionářů, kteří neměli zájem o politické a společenské změny, reformátoři Májového hnutí usilovali o všeobecnou transformaci čínské společnosti podle evropského vzoru, byli motivováni vlasteneckým úsilím přeměnit Čínu v moderní, prosperující a silný stát. Usilovali také o sociální spravedlnost nicméně nejnižší společenské vrstvy a lidé žijící v největší chudobě nebyli na rozdíl od misionářských úsilí v centru jejich pozornosti. Také sice usilovali o zlepšení jejich života, ale za základní východisko takové změny považovali radikální

rozchod s tradicí vytvoření „nové kultury“ a nové společnosti, ne jako výsledek nenápadného a individuálního úsilí zdola. Příběhy paní Ning a snachy Xianglin ilustrují tyto dva přístupy.

9 Seznam použité literatury

9.1 Prameny

Gamble, Sidney D. *Peking - a Social Survey*. Leiden: BRILL, 2011. (Původní vydání 1921 dostupné na archive.org)

Ida Pruitt. *Daughter of Han: The autobiography of a Chinese working woman*. 1945.

Korespondence Idy Pruitt (Collection: Papers of Ida Pruitt, 1850s-1992 | HOLLIS for harvard.edu)

Lu Xun 鲁迅 [1926] (2005). „Zhu fu 祝福“. In: *Lu Xun quan ji 鲁迅全集*. Beijing: Renmin Wenxue chubanshe, sv. 2, 5–21.

9.2 Literatura

Baker, Hugh D. R. *Chinese Family and Kinship*. New York Chichester, West Sussex: Columbia University Press, 1979.

Beahan, Charlotte L. “In the Public Eye: Women in Early Twentieth-Century China.” *Historical Reflections / Réflexions Historiques*, vol. 8, no. 3, Berghahn Books, 1981, pp. 215–38.

Boehmer, Elleke. *Colonial and postcolonial literature: migrant metaphors*. 2nd ed. Oxford: Oxford University Press, 2005.

Brown, Arthur Judson. *New Forces in Old China: An Inevitable Awakening*. 1999.

Carol C. Chin, *Beneficent Imperialists: American Women Missionaries in China at the Turn of the Twentieth Century*, *Diplomatic History*, Volume 27, Issue 3, June 2003, Pages 327–352.

Chen, Dongyuan, Wang, Yunwu, ed. a Bo, Weiping, ed. *Zhongguo funü shenghuo shi*. Zaiban. Shanghai: Shangwu yinshuguan, Minguo 26 [1937]. (Nové vydání 1984).

Chen Gaohua 陈高华, and Tong Shaosu 童芍素, eds. *Zhongguo funü tongshi* (中国妇女通史). 10 vols. Hangzhou, China: Hangzhou Chubanshe, 2010.

Cheng, Anne. *Dějiny čínského myšlení*. Praha: DharmaGaia, 2006.

Fairbank, John King. *Dějiny Číny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1998.

Gamble, Sidney D. *Peking - a Social Survey*. Leiden: BRILL, 2011. (Původní vydání 1921 dostupné na archive.org).

Gauchet, M. *Odkouzlení světa*. Dějiny náboženství jako věci veřejné. Brno: CDK 2004.

Greg Guldin & Laurel Kendall (1981) Two short reviews, *Bulletin of Concerned Asian Scholars*, 13:4, 67-70, DOI: 10.1080/14672715.1981.10409840.

Hershatter, Gail. "State of the Field: Women in China's Long Twentieth Century." *The Journal of Asian Studies* 63, no. 4 (2004): 991–1065.

Hinsch, Bret. *Women in Imperial China*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2016 (kapitola 7, dynastie Qing).

Hinsch, Bret. *Women in Qing China*. Lanham, MD: Rowman and Littlefield, 2022.

Hockx, Michel, Joan Judge, and Barbara Mittler, eds. 2018. "Bibliography." Ref-list. In *Women and the Periodical Press in China's Long Twentieth Century: A Space of Their Own?* 367–407. Cambridge: Cambridge University Press. doi:10.1017/9781108304085.026.

Jindai Zhongguo funü shi yanjiu. Taipei: Zhongyang yanjiu yuan jindai shi yanjiu suo, 1994.

Johnson, Kay Ann. *Women, the Family and Peasant Revolution in China*. Chicago and London: University of Chicago Press, 1983.

- King, Marjorie. (2006). *China's American daughter: Ida Pruitt (1888-1985)*. Hong Kong: Chinese University Press.
- Li, Bernadette (2002) "Western Missionaries in China," *Vincentiana*: Vol. 46: No. 6, Article 17. Available at: <https://via.library.depaul.edu/vincentiana/vol46/iss6/17>.
- Liu, Fei-wen (2008) "From being to becoming: Nü shu and sentiments in a Chinese rural community," *American Ethnologist*. Institute of Ethnology, Academia Sinica. 422-439.
- Liu Haitao 刘海涛 (2016) "Beijing Xiehe yiyuan: Jidu jiaohui de xiyi dong shu," 北京协和医院: 基督教会的西医生东输. *Zhongguo minzu bao*, 007 ban zongjiao zhoukan renwen.
- Liu Lihua 刘丽华, (2014) "Lai hua Meiguo chuanjiao shi zinu Pu Ai De Zhongguo tical xiaoshuo yanjiu," 来华美国传教士子女浦爱德中国题材小说研究. *Sichuan daxue waiguoyu xueyuan*, Chongsu ta zhe, 85-88.
- Lišćák, Vladimír (2008). *Dějiny Číny, Taiwanu a Tibetu v datech*. Praha: Libri.
- Li, Yuhui (2000) "Women's Movement and Change of Women's Status in China," *Journal of International Women's Studies*: Vol. 1: Iss. 1, Article 3.
- Lyell, William A. *Lu Hsün's vision of reality*. Berkeley: University of California Press, ©1976.
- Mann, Susan. "Women, Families, and Gender Relations." In *The Cambridge History of China*. Vol. 9, The Ch'ing Empire to 1800, Part 1. Edited by Willard J. Peterson, 428–472. Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2002.
- Pruitt, Ida. 1978, *A China childhood / by Ida Pruitt; with a foreword by John K. Fairbank* Chinese Materials Center San Francisco.
- Spence, Jonathan D. 1991. *The Search for Modern China*. First Norton paperback ed. New York NY: W.W. Norton & Company.

Sun Gaojie 孙高杰, *Qingmo min chu Beijing xiaceng funü zhiye shenghuo tanxi* 清末民初北京下层妇女职业生活探析, 2014.

Sun Gaojie 孙高杰, „*The Research of Women Relief in Beijing 1902-1937 Based on Official Activities*“, dissertační práce, Tiencin: Univerzita Nankai, 2012.

Teng, Jinhua Emma. “The Construction of the ‘Traditional Chinese Woman’ in the Western Academy: A Critical Review.” *Signs* 22, no. 1 (1996): 115–51.

Waltner, A. (1984). The Loyalty of Adopted Sons in Ming and Early Qing China. *Modern China*, 10 (4), 441–459. <https://doi.org/10.1177/009770048401000404>.

Wang Qin 王琴, *Nüxing zhiye yu jindai chengshi shehui. Beijing shehui kexue wenxian chubanshe* 女性职业与近代城市社会.北京社会科学文献出版社, 2010.

Watson, Rubie S., and Patricia Buckley Ebrey. *Marriage and Inequality in Chinese Society*. U of California P., 1991. Print. Studies on China.

Yuan Xi 袁熹, *Jindai Beijing de shimin shenghuo* 近代北京的市民生活.北京,北京出版社. Beijing: Beijing chubanshe, 2000.

Zheng, Wang. “Creating a Socialist Feminist Cultural Front: ‘Women of China’ (1949–1966).” *The China Quarterly*, no. 204 (2010): 827–49.